

BENDE ATTILA

egyetemi adjunktus, PhD
Soproni Egyetem Erdőmérnöki Kar
Vadgazdálkodási és Vadbiológiai Intézet
E-mail: bende.artila@uni-sopron.hu
ORCID azonosító: 0009-0006-3959-5891

BARTHA DÉNES

egyetemi tanár, DSc
Soproni Egyetem Erdőmérnöki Kar
Környezet- és Természetvédelmi Intézet
E-mail: bartha.denes@uni-sopron.hu
ORCID azonosító: 0000-0001-7106-7614

NAGY-AJTAI FEKETE LAJOS M. KIR. MINISZTERI
TANÁCSOS, ERDŐAKADÉMIAI TANÁR,
A M. KIR. BÁNYÁSZATI ÉS ERDÉSZETI AKADÉMIA
IGAZGATÓJA, 1837–1916

Fekete Lajos magyar királyi miniszteri erdőtanácsos, erdőakadémiai tanár az erdészeti felsőoktatás meghatározó alakja, aki a magyar tannyelvű oktatás, a magyar erdészeti szaknyelv megteremtésében elévülhetetlen eredményeket ért el. A selmecbányai M. Kir. Bányászati és Erdészeti Akadémián 1872–1891 között a Növénytan–Erdőtenyésztési tanszéket, 1891-től nyugdíjazásáig pedig az Erdőrendezési tanszéket vezette. Fontos szerepet játszott az akadémiai kampusz, az új oktatási épületek felépítésének szervezésében és a botanikus kertek fejlesztésében, berendezésében, továbbá az általa oktatott tárgykörökhöz (állattan, rovartan, növénytan, klíma- és talajtan) tartozó gyűjtemények összeállításában és fejlesztésében. A magyar erdészeti kísérletek az 1897/98-as évben indulhattak meg intézményes formában, s ez szintén Fekete Lajos nevéhez kövődik, ahogy a középfokú erdészeti képzés létrehozásának gondolata is. Ugyan már 1894-ben meghaladta a nyugdíjazás lehetséges korhatárát, de fáradhatatlan munkabírása továbbra is az akadémia kötelékében tartotta. Az akadémiai tanári kar bizalmát élvezve az 1892/93. tanévben aligazgatói, majd az 1897/1898., 1898/1899. és 1899/1900. tanévekben igazgatói tiszteletet töltött be, és ő volt az erdészeti szak vezetője is. 69 esztendősen, 1906. október 1-jével, saját kérelmére – élete végére meggyengült látása miatt – nyugállományba helyezték, s ezzel az erdészeti akadémia legelső tanári karának utolsó szolgálatban lévő oktatója vált meg a katedrától. Ebből az alkalomból – szolgálatának elismerésül – a miniszteri tanácsos címet is megkapta. Munkásságáért 1910-ben, hat évvel halála előtt érte a legnagyobb elismerés, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjainak sorába fogadta. Nincs az erdészeti tudományoknak egyetlen olyan ága sem, amelyben tevékenysége ne hagyott volna maradandó nyomot. E rendkívül termékeny, szerteágazó és minden területen kimagasló teljesítményt produkáló életpálya ellenére az utókor meglehetősen mostohán bánt és bánik ma is Fekete Lajossal, akinek munkássága, emberi magatartása valamennyiünk előtt példaként állhat.

Kulcsszavak: Selmecbánya, oktatástörténet, Fekete Lajos, erdőmérnök, erdőakadémiai tanár, miniszteri tanácsos, akadémiai igazgató

Beérkezett: 2023. 08. 05.

Közlésre elfogadva: 2023. 09. 15.

Copyright GERUNDIUM

LAJOS FEKETE, HUNGARIAN ROYAL MINISTER COUNSELLOR, DIRECTOR OF THE HUNGARIAN ROYAL ACADEMY OF MINING AND FORESTRY, 1837–1916. Lajos Fekete, Hungarian Royal Minister Counsellor, Forestry Academy professor is a leading figure in higher forestry education, who achieved indefeasible results in creating Hungarian language education and the Hungarian forestry language. Between 1872 and 1891, he headed the Department of Phytology and Silviculture at the Royal Hungarian Academy of Mining and Forestry in Selmecbánya, and from 1891 until his retirement he headed the Department of Forest Management. He played an important role in the organisation of the Academy campus, the construction of new educational buildings and the development and furnishing of the botanical gardens, as well as in the compilation and development of collections related to the subjects he taught (zoology, entomology, botany, climatology and soil science). Hungarian experiments in forestry began to take institutional form in 1897/98, and Lajos Fekete was responsible for this, as well as for the idea of establishing forestry education on a secondary level. Although he had already exceeded the possible age of retirement in 1894, his tireless work ethic kept him in the Academy. He enjoyed the confidence of the Academy's teaching staff and served as vice-principal in the academic year 1892/93, then as director in the academic years 1897/98, 1898/1899 and 1899/1900, and was also head of the forestry department. At the age of 69, on 1 October 1906, he was retired at his own request, because of his failing eyesight towards the end of his life. Thus, the last serving teacher of the first faculty of the Forestry Academy left the academy chair. On this occasion, he was awarded the title of Minister Counsellor in recognition of his services. In 1910, six years before his death, he received the highest recognition for his work, being accepted as a corresponding member of the Hungarian Academy of Sciences. There is no branch of forestry science in which his work has not left a lasting mark. Despite this extremely productive and diversified career, which produced outstanding achievements in all fields, posterity has treated and still treats Lajos Fekete, whose work and human behaviour can stand as an example to us all, rather cruel.

Keywords: Selmecbánya, education history, Lajos Fekete, forest engineer, Forestry Academy professor, Royal Minister Counsellor, Academy Director

„[...] Fekete Lajos életének és munkálkodásának eredményei az idők folyamán nemhogy elhomályosultak vagy feledésbe borultak volna, hanem ellenkezőleg, az idők múlása folyamán még inkább nyertek jelentőségükben, és az ő szellemi nagysága csak emelkedett, aminek bizonyossága az ő tudományos munkásságának forrásul használt termékei és az erdészeti akadémiának erőssége és virágzása. Az ő önzetlen nemzeti érzésekkel telt és tudományosan megalapozott munkálkodása ma még inkább példaként szolgálhat, mint életében.”¹

¹ MÁGÓCSY-DIETZ Sándor, *Fekete Lajos emlékezete* (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1937), 24.

Mágócsy-Dietz Sándor,² a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, Fekete Lajos egykori tanársegéde,³ 1937. március 22.

Családi háttér, a tordai időszak

Fekete Lajos 1837. június 18-án született Tordán Nagy-ajtai Fekete Lajos és Székely Terézia hétgyermekes családjába utolsó előtti gyermekként. Apja első – Kőszegi Juliannával kötött – házasságából három gyermek született. Édesapja 21 éves korában megjárta a napóleoni háborút, ahol hadifogságba esett, amiről a Rómában, 1800. szeptember 14-én kelt levelében részletesen beszámolt.

Apja orvosi-sebészi tanulmányait Kolozsvárott kezdte, majd a Cs. és K. Lembergi Tudományos Líceumban⁴ végezte, oklevelét 1808. június 3-án vehette kézhez. Tordára mint kamarai orvos érkezett, a király 1839-ben írta alá „*homagium*”-át,⁵ a '40-es években ingremiatusi⁶ jogot vett, amellyel fia Lajos és Ferencz⁷ özvegye éltek.⁸ Tordai orvosi működéséről érdemes megemlíteni, hogy a himlő elleni oltást már bevezetése előtt eredményesen használta, mellyel több gyermek életét mentette meg.⁹

² Mágócsy-Dietz Sándor (Ungvár, 1855 – Budapest, 1945): botanikus, egyetemi tanár, az MTA tagja. 1876 és 1879 között Budapesten természetrajzot és kémiát tanult, majd 1879-ben a selmecbányai Erdészeti Akadémián lett tanársegéd Fekete Lajosnál. 1880-ban doktori oklevelet szerzett, majd 1886–87-ben külföldi tanulmányutat tett Svájcban és Németországban (Tübingenben). Egy évtized középiskolai tanári munka után 1889-ben egyetemi magántanár lett növénybiológiából és mikológiából. 1895-ben újabb külföldi utazásra indul Francia- és Olaszországba, ahol a szőlő betegségeit tanulmányozta. 1897-ben lett a Budapesti Egyetem, valamint a Középiskolai Tanárképző tanára, majd 1901-ben a növénytan tanára és az egyetemi botanikus kert igazgatója. A tanszék kettéválasztása után, 1914-től az általános növénytan tanára volt egészen nyugalomba vonulásáig, 1928-ig. Tudományos működésének területe a növényfejlődés és élettan, valamint az erdészeti növénytan volt. Főbb munkái az *Erdészeti növénytan* (I–II., FEKETE Lajossal és REJTŐ Adolffal, Budapest, 1891–1896), a *Kétszikű fás növények béldiaphragmája* (Budapest, 1899), az *Erdészeti növénytan* (FEHÉR Dániellel, Budapest, 1929–31). KENYERES Ágnes (főszerk.), *Magyar életrajzi lexikon II. kötet (L–Z)* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1982), 118–119. Vö. CSÁKY Károly, *Híres selmecbányai tanárok* (Dunaszerdahely: Lilium Aurum Kiadó, 2003), 110–111.

³ „Változások az erdészeti szolgálat körében. A m. kir. pénzügyminiszter a selmeczi m. kir. bányászati és erdészeti akadémiára az erdőtenyésztés-, növény- és állattani tanszékhez Dietz Sándor végzett egyetemi bölcsészeti-hallgatót tanársegéddé [kinevezi].” *Erdészeti Lapok* 18, 9. sz. (1879): 635.

⁴ Ekkor még nem volt egyetemi rangja a lemergi intézménynek, de orvosképzés folyt a líceumban.

⁵ Torda-Vármegye Főispáni Hivatala, Közigazgatási szolgálat. Szám: 17.198. Közig.-1935. november 5. Ciuleanu s.k. főispán. hivatalos igazolása (SKULTÉTINÉ FEKETE Ágnes hagyatékából SOE KKL). (*Homagium* = ellenszolgáltatás, javadalmazás.)

⁶ Ingremiatius = örökösi, keblezett, megyebeli jog.

⁷ Ifj. Nagy-ajtai Fekete Lajos és bátyja, Nagy-ajtai Fekete Ferenc (Született: Torda, 1829[?]) özvegy Végh Mária.

⁸ KÖVENDI WERESS Sándor, *Torda őscsaládai* (Kolozsvár: Közművelődés Irodalmi és Műnyomdai Részvénytársaság, 1891), 143.

⁹ Fekete Enikő kéziratoss levelében 1812-ben kelt tordai oltási igazolványra hivatkozik.

Anyai ágról a Székely család régi tordai nemesi család, amely azon Székely Jánostól származik, akinek 1607. április 21-én adott nemeslevelet Rákóczi Zsigmond fejedelem. Jánosnak két fia született, Márton és János. E két fiútól eredeztethető az ó-tordai Székely család, aminek tagjai – a nemességet bizonyító iratok szerint – jegyzői, tanácsosi, hadnagyi és papi hivatalt viseltek. Székely Elek, Fekete Lajos nagybátyja a város elismert ügyvédje,¹⁰ míg anyja első unokabátyja, Székely Sándor unitárius püspök volt, tehát a Székely család tagjai Torda polgári rétegének meghatározó személyei voltak.¹¹

Nagy-ajtai Fekete Lajos portréja¹²

Fekete Lajos Tordán töltött iskolás éveiről sajnos nagyon kevés információ áll rendelkezésünkre, azt azonban tudjuk, hogy tanulmányait a régi múlttal rendelkező tordai unitárius elemi iskolában és algimnáziumban végezte, méghozzá kitűnő eredménnyel.

A tordai időszakot megidéző személyes dokumentumok közül mindössze egy családi levél maradt fenn, amelyet Fekete Lajos legidősebb nővére, Fekete Teréz vetett papírra, visszaemlékezve az 1848-as forradalom és szabadságharc vészterhes időszakára, a Fekete család lakhelyének ideiglenes kényszerű elhagyására.

Az erdélyi történelem talán legvitatottabb fejezete ez az időszak, ami az 1848 márciusában kezdődő forradalomból végül véres, pusztító polgárháborúvá fajult. 1848.

¹⁰ MÁJAI István, „Aranyos-Rákosi Székely Elek életrajza.” *Keresztény Magvető* 9, 1. sz. (1874): 45–62.

¹¹ KÖVENDI WERESS, *Torda őscaládai...*, 120.

¹² Skultétiné Fekete Ágnes hagyatékából. Soproni Egyetem Központi Könyvtár és Levéltár (a továbbiakban SOE KKL).

TESTIMONIUM SCHOLASTICUM ABSOLUTORIUM				
Nomen. Conditio. Predicatum, vel locus Originis.	Aetas. Religio.	Classis Morum.	Classis Progressus in Studiis	
6kr. Lutherian Schola de Torda.	Unitaria	Prima.	<p>n. 368. 1852. <i>Latina proli: s. religio, theologia, logica, lingua lae.</i></p> <p>n. 374. <i>Latina proli: s. religio, theologia, algebra, theoria numerum.</i></p> <p>n. 383. 1858. <i>Physica, Astronomia, theoria, theologia, lingua lae.</i></p> <p>n. 389. 1858. <i>Physica, Astronomia, theologia, theoria, theologia, theologia.</i></p> <p>n. 395. 1858. <i>Physica, Astronomia, theologia, theologia, theologia.</i></p> <p>n. 400. 1858. <i>Physica, Astronomia, theologia, theologia, theologia.</i></p>	
Datum Claudiopoli, a:que propri.e mana. Subscriptione Sigillaque usuuli manitum. Anno 1856 Mense aug. Die 20.				
 <i>Ioannes Kriza</i> <i>Substitutus Director</i> <i>Gymnasii Unitarianum</i> <i>Claudiopolitani.</i>				

Fekete Lajos algimnáziumi bizonyítványa (SOE KKL)

április 30-án összehívták a balázsfalvi népgyűlést, amiről az erdélyi események krónikása, a tordai születésű dr. Kővári László a következőképpen emlékezik: „Az oláhok egyelőre a robotot kezdték megtagadni, mert azt terjesztették közöttök, hogy a császár már hét esztendeje felszabadítá őket, csak az urak nem akarják kihirdetni. Egyes erőszakoskodások történtek. [...] A nép ingereltetett, tanultabbjai nem akartak a törvényhozástól várni, s oda csigáztatott a dolog, hogy a földesúri kérdésből nemzetiségi kérdés lett.”¹³

Az unió kimondását követően Tordán is megszervezték a nemzetőrséget. Tulajdonképpen Tordán nem volt sorozás, inkább toborzás, mivel a város hadköteles fiai önként vonultak be a magyar zászlók alá, egy részük – Fekete Lajos bátyjához, Ferenczhez hasonlóan – Kossuth-huszárnak, míg mások a 12. honvédzászlóalj kötelékébe.

E katonai erőnek nemcsak a havasok felől fenyegető oláhok ellen kellett megvédeni a várost, hiszen Axente Sever Hegyalja elpusztítását követően egy nagy oláh tábornok vezette a várostól délre Keresztesmező irányába és „Torda feldúlátása benne volt a General-Commando programjában. [...] Torda város ekként harczképes fiait mind a csataterekre küldé, otthon csak az aggok, gyermekek és asszonyok maradtak s ennek dacára Torda városa egészen szabadságharcunk végéig magyar uralom alatt volt, harczképes fiai ott voltak a honvédek soraiban s osztoztak az önvédelmi harcz szenvedéseiben és dicsőségében, osztoztak veszteségében, mert azon pár ezer tordainak, kik zászlóink alá sorakoztak, több mint fele hősi halálával áldozott a szabadság ügyének.”¹⁴

¹³ KŐVÁRI László: *Erdély története 1848–49-ben* (Pest: Emich Gusztáv, 1861), 21.

¹⁴ ORBÁN Balázs, *Torda város és környéke* (Budapest: Európa Könyvkiadó, 1986), 539.

Fekete Teréz levele a fenti események után mintegy ötven esztendővel, 1900 körül született, azonban személyes hangon szól a Fekete családról, a nagyívű történelmi esemény nyomán kibomló tordai közhangulatról, így hozva hozzánk is közelebb a múlt homályába vesző történelmi eseményeket. Mivel a szabadságharc „*lelkesítő szózata, az egész nemzetet, minden rétegében átjárva, egyszerre fegyvert ragadott, aki csak munkabíró ember volt, még azok is, akik nem voltak azon időben már ifjak, mint honvédek, mind a magyar lobogók köré sereglettek*”, így Fekete Lajos legidősebb testvére – az ekkor 19 éves joghallgató –, Fekete Ferencz is bevonult katonának. „[...] *mikor irt édes anyámnak, hogy menjenbe Kolozsvárra, mert ő beállott Kossuth huszárnak, áldott emlékü jó anyánk mindjárt szekeret fogadott, és másnap bement Kolozsvárra, milyen örömet elváltatuk mindegyikünk, a háziteendők végzését, amíg édes anyánk megjárta Kolozsvári utját [...], te Lajos lelkem még alig voltál 10 éves [...]*” Édesanyjuk hazatérve „*különösen sokat mesélt Ferenczről, hogy szorgoskodik a durvapoztító Kossuth huszár ruhában, vakarja a lovát, viszi neki a szénát, zabot. Egy furcsaságot beszélt el Ferencz édesanyáknak, melyel minketis megnevettetett [...]* Szerdahelyi Kálmán, ki akkor már jeles fiatal erő volt a színészi pályán, beállt Kossuth huszárnak, a nagybuzgóság megvolt benneis, de félt megkefélni a lovát. Azt találta ki, hogy reáköttötte a kefére egy hosszú rudra, és kívül álva az istálló ajtaján egy áriát énekelve, kefélte a lovát, persze ezzel jól megnevetette az ifjakat [...]”

Ferencz egyik többedmagával tett, jó hangulatban telő látogatását követően „*verik a lármadobot, nagy zajvan az utcán, kimegyünk a kapuba, látjuk, hogy a honvédség gyülekezik, tele van a Kisköves utca*¹⁵ *és megtudjuk, hogy nagy zavar van mindenfelé. Azt mondja édes anyám nekem ugylátszik nagy bajvan, menjek el az Aranyosra, és siettessem a ruhanemű kiszulykolását, segítsék a szolgálónak a számárszekerre felrakni a ruhát, és mentől hamarabb legyek itthon. Kerítsd haza Lajcsit is, kit elengedtem feredni az aranyosra, azonnal elindultam, a hosszú uton az aranyoshid felé menetben, minden kapu előtt megszollítottak senki sem tudta mitevő legyen, az a hír, hogy Vincz és környéke utban van Torda felé, mindenkit aggodalommal töltöttel [...]* azt kérdezték, beakarunk menni Kolozsvárra, még aztsem tudtuk kapnánk e szekeret, ha kiakarnánk mozdulni Tordáról. Mire tuljutottam az aranyoson, jobratérve a hidtől megláttam a Serföző kertmellett az aranyos folyón a mint nyugodtan uszkáltál lelkem jó Lajosom, egészen megdöbbsentem elgondolkodva, hogy ottan nagyon mély a víz, mert a kert felső szegletének kerítésén tull ömlik az aranyosba a szindi patak mely szárazidőben vékonyan szívároog [...] *de mikor megárad a hol az aranyosba szakad a mint sokszor hallottam ott veszedelmes örvény van. Isten őrizzen oda nekerüljön senki mert elsodorja, alig vártam kiszollitsalak, de nem mertem eléállani vele, miért kell sietnünk nehogy zavarba hozsalak, és netudj kiúszni a mélyvizből, na de te engedelmes gyermek lévén azonnal a parton teremtel elbeszéltem neked, hogy sietnünk kell, mert már látszottis a soknép az országuton, ugy hogy mire befogta a szolgáló a szamarat, és felraktuk a*

¹⁵ Kisköves-utca, később Kazinczi-utca (vö. KÖVENDI WERESS, *Torda őscsaládai...*, 120.), amely a „Piacz-tér” felső feléből ágazott ki a városház mellett, amely a „Piacz-tért a Hid-utczával” kötötte össze. Itt volt az unitárius papi és az iskolaigazgatói lak is. vö. ORBÁN, *Torda város és környéke...*, 539.

ruhát, te és én taszítottuk a szekeret, de bár hogy igyekeztünk alig tudtuk a hidon átgázolni a roppant nagy népcsődület közepette, jött Vinczről az egész lakosság felpoggyászolva. [...] Végül az esti tanácskozást követően a Fekete család is elindult Kolozsvár felé, maga után hagyva tordai otthonukat. Néhány hetet töltöttek Kolozsváron, majd visszatértek Tordára, és igyekeztek a rendes mederben folytatni életüket, de a kemény télen „*a folyamatos katonajárás nagyterheket rott mindenkire*”.

1849 nyarán az a hír járta Tordán, hogy jönnek a „*muszkák*”, akiket nyomban az oláhok csapatai követnek, így a család ismét elhagyta tordai otthonát. A hír igaz volt, hiszen a császári csapatok kivonulása után augusztusban Tordára is eljutottak az orosz csapatok:¹⁶ „[...] *megijedtünk, édes anyámmal felhurczoltuk az ágyneműknek színét javát a házhijára, és ott a boltozatra, melyfelett jó erős padozat volt. Behelyeztük sok szép len, és kender vászon szötteményekkel, téli felsőinkkel együtt, volt egy Vaszi nevű oláh cselédünk, ki elvállalta, hogy ügyel a házra, de a mint mondták ő megijjed volna egy poftól, és elment a háztól, a mire mi visszamentünk Tordára Vaszi meghalt volt kolerában. A háztól minden elhordva, a mint a szomszédság elbeszélte a beszállásolt muszka katonához sok csöcselék asszony népség került, a házhiján elrejtett holmikát megtalálták, elosztogatták [...] Volt egy sárgaréz mozsarunk F. L. és Sz. T. betűkkel azt te oly ügyesen elhelyezted a pinczében az ászok lába mögé, hogy éppen azon helyt találtuk meg [...] Bizony sokat kellett igyekezni és nélkülözni míg akkori veszteségünköt valamennyiben pótolgattuk.*”

Középfokú tanulmányok, a kolozsvári évek

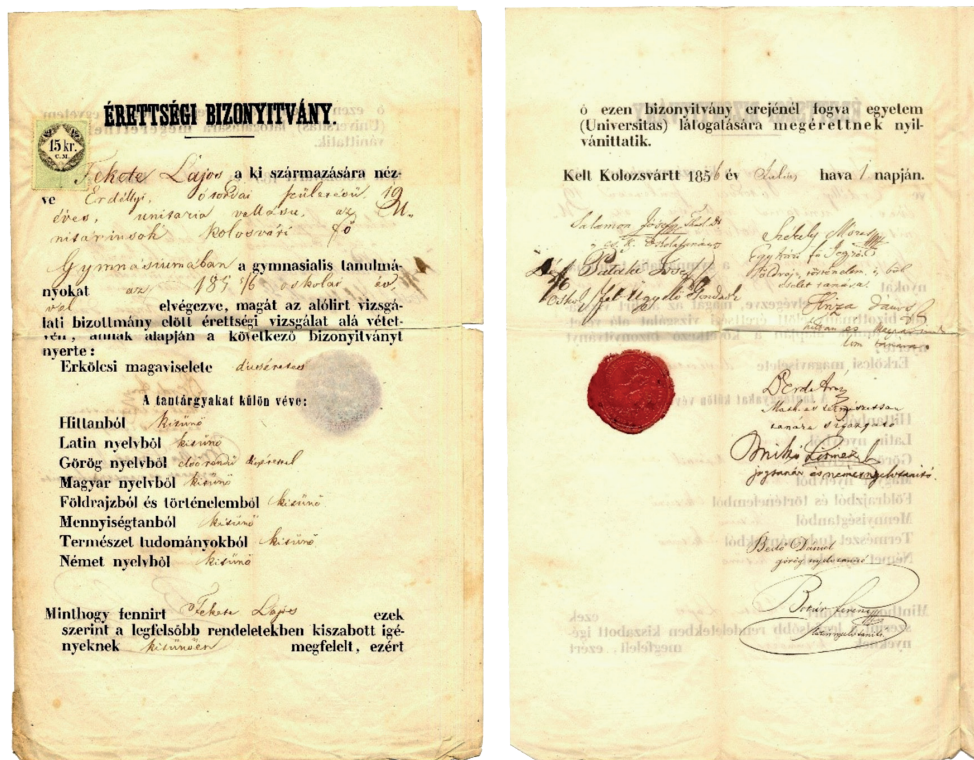
Fekete Lajos a tordai elemi iskolát követően a kolozsvári unitárius gimnáziumban folytatta tanulmányait, ahol 1856. július 1-jén dr. theol. Salamon József császári és királyi oskolatanácsos, Dézsi Pataki József osk. felügyelő gondnok, Székely Mózes egyházi főjegyző, történelem, földrajz és bölcsélet tanár, Kriza János¹⁷ hittan és magyar irodalom tanár, Bezda Áron matematika és természettan tanár, igazgató, Mikó Lőrincz jogtanár és német nyelvtanító, Bedő Dániel görögnyelv-tanító és Botár Ferencz latinnyelvtanító előtt kitűnő eredménnyel tette le érettségi vizsgáját.

A kolozsvári diákélet, az ott kötött barátságok fontosságának hiteles emlékkörzője egy fogadalomról szóló 1857. október 31-én kelt levél, miszerint 1868. május hó első

¹⁶ ORBÁN, *Torda város és környéke...*, 539.

¹⁷ Kriza János (Nagyajta, 1811 – Kolozsvár, 1875) néprajzkutató, költő, műfordító, erdélyi magyar unitárius püspök, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. Nagyajtán látta meg a napvilágot, ahonnan atyai ágon a FEKETE család is származik. 1837-ben lett a kolozsvári unitárius egyház lelkesze, majd 1861-től püspöke. Sokat tett a magyar nyelv ápolásáért, a székely népköltészet alkotásainak megóvásáért. Irodalmi zsebkönyvet adott ki *Remény* címmel (1839), népköltészeti gyűjtése nyomán 1863-ban jelent meg a *Vadrózsák* című munkája. A *Keresztény Magvető* c. folyóirat alapítója, 1861 és '62 között egyik szerkesztője. KENYERES Ágnes (főszerk.), *Magyar életrajzi lexikon I. kötet (A–K)* (Budapest: Akadémiai Kiadó 1967), 1019. Vö. ORTUTAY Gyula (főszerk.), *Magyar néprajzi lexikon III. (K–Né)*, (Budapest: Akadémiai Kiadó 1980), 334–335.

napján, reggel 10.00 órakor tíz év után újra találkoznak a kolozsvári unitárius főtanoda 14-es számú szobájában. E levél fontos dokumentum, hiszen a főgimnázium dokumentumai mára elvesztek vagy lappanganak valahol, így csak e levélből ismerhetjük Fekete Lajos osztálytársainak névsorát: „*Árkosi Sándor, Székely Miklós, †Bencze József, Molnár Sándor, Fekete Pál, Fekete Lajos, Máté Áron, Fejér Lajos, Kövári Mihály, †Székely [...], Tarcsafalvi Pál, Ajtani Gábor, Rédiger, [...], Gálffy Sándor, Rafai Károly, †Szilágyi Ferencz, Simán Domonkos, Jeley Gyula.*”

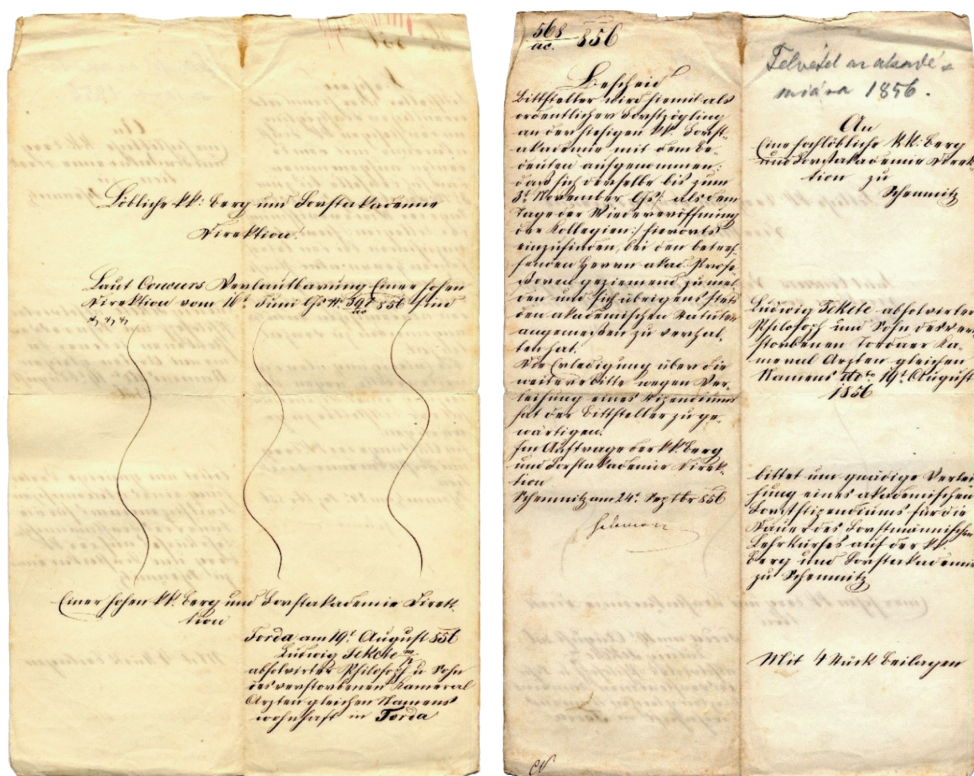

Fekete Lajos érettségi bizonyítványa (SOE KKL)

Felsőfokú tanulmányok, diákévek Selmecebányán

A természet szeretete, titkainak kifürkészése már Kolozsváron felébredt Fekete Lajosban, amiért is Koncz Imre kolozsmonostori kincstári főerdész tanácsát követve a szülővárosától meglehetősen távol eső alsómagyarországi bányavárosba, Selmecebányára ment, hogy az akadémián erdészeti tudományokat hallgasson. Stúdiumait az 1856/57. tanévben kezdte meg.¹⁸

¹⁸ Fekete Lajos felvételi értesítője. 1856. évi. 568/ac. szám. 1856.VIII.19. SOE KKL, 409 fond.

Fekete Lajos akadémiai felvételi értesítője (SOE KKL)

„Löblicher kk. Berg und Forstakademie Direktion!
 Laut Concurs Verlautbarung einer hohen Direktion vom 16. Juni l.J.
 Einer hohen kk. Berg und Forstakademie Direktion
 Torda, am 19. August 1856, Ludwig Fekete absolvierter Philosoph und Sohn des
 verstorbenen Kammeral Arztes gleichen Namens, wohnhaft in Torda.
 Ludwig Fekete bittet um gnädige Verteilung eines akademischen Forststipendi-
 ums für die Dauer des Forstmännischen Lehrkurses auf der kk. Berg und Forst-
 akademie zu Schemnitz. Mit 4 Stück Beilagen.
 Bescheid
 Bittsteller wird hiermit als ordentlicher Forstzögling an der hiesigen k.k. Forst-
 akademie mit dem bedeuten aufgenommen, dass sich derselbe bis zum 3ten No-
 vember laufendes Jahres, (also dem Tage der Wiedereröffnung der Kollegium)
 hierorts einzufinden, bei den betreffenden Herrn akad. Profesoren geziemend
 zu melden und sich *übrig* aus stets den akademischen Statuten angemessen zu
 verhalten hat.
 Die Erledigung *über* die weiteren Bitte wegen Verleihung eines Stipendiums hat
 der Bittsteller zu gewärtigen.

Im Auftrage der kk. Berg und Forstakademie Direktion.
Schemnitz, am 24. September 1856.”¹⁹

Évfolyamában a fiatalabb hallgatók sorába tartozott, hiszen az ekkor iratkoztak átlagéletkora 21 év volt, de akadt hallgatótársaik sorában 32 esztendőes elsőéves is. Évfolyamtársai – a kiegyezés előtti viszonyoknak megfelelően – a monarchia távol eső területeiről, így Bánátból, Erdélyből, Szlavóniából és Magyarországról érkeztek az akadémiaira, de voltak közöttük Morvaországból, Ausztriából, Csehországból és Krajnából származók is.

Az 1856/57. évben az akadémiaira iratkozott mérnökhallgatók – azaz Fekete Lajos évfolyamtársainak – névsora a következő: Frecher Károly (Krajna), Girtler Lajos, Kermopotich Nándor, Mattusch (Mátyus) József (Csehország), Mayer Sándor, Schmid Károly (Csehország), Wind Árvád, Lueger Mátyás (Ausztria), Baráthy József, Copony Mihály, Danielis Ede, Gyura László, Jandaurek József (Csehország), Niki Ottó, Spindler (Sugár) Károly, Stefanszky Béni, Urban Miklós, Zeüinger Sigfried, Zippe Tivadar (Csehország), Kunetz József (Csehország) és Horváth Lajos.²⁰

Kiemelkedő tanulmányi előmenetele miatt Fekete Lajos ösztöndíjat is nyert, s hogy jövedelmét kiegészítse, akadémistaként a Selmecbányai Evangélikus Líceumban fél évig mennyiségtant tanított a III., IV. és V. osztályokban, amire vonatkozóan ismerjük a részére kiadott – osztályonként összeállított – tanmenetet, valamint diákjai névsorát is.²¹

Kimagasló szorgalmát tükrözi, hogy bár erdőakadémista volt, de az intézmény bányászati szakán ásványtant is hallgatott, hogy jobban elmélyítse szaktudását, melyből szintén kitűnően vizsgázott.²² Fekete erdészeti tanulmányait 1859-ben a Császári és Királyi Bányászati és Erdészeti Akadémián kitűnő eredménnyel abszolválta, dacára

¹⁹ Tekintetes K.K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága!

A folyó évi jún. 16-án megjelent pályázati hirdetmény tárgyában.

Torda, 1856. augusztus 19., Fekete Lajos végzett filozófus és az elhunyt azonos nevű kamarai orvos, tordai lakos fia.

Fekete Lajos akadémiai erdészeti ösztöndíj megadása iránt folyamodik abból a célból, hogy Selmeceen az Akadémián erdészeti tanulmányokat folytathasson. 4 db melléklet.

Határozat

A kérelmezőt rendes erdészhallgatóként a helyi Erdészeti Akadémiára felvesszük, azzal, hogy nevezett folyó év november 3-ig (tehát a szemeszter megkezdéséig) itt megjelenjen, a professzoroknál tisztelettel lejelentkezzen, és az itt szokásos akadémiai előírásoknak megfelelően viselkedjék. Az ösztöndíjjal kapcsolatos további kérelem elintézése a kérelmező dolga.

Az Akadémia Igazgatóságának megbízásából.

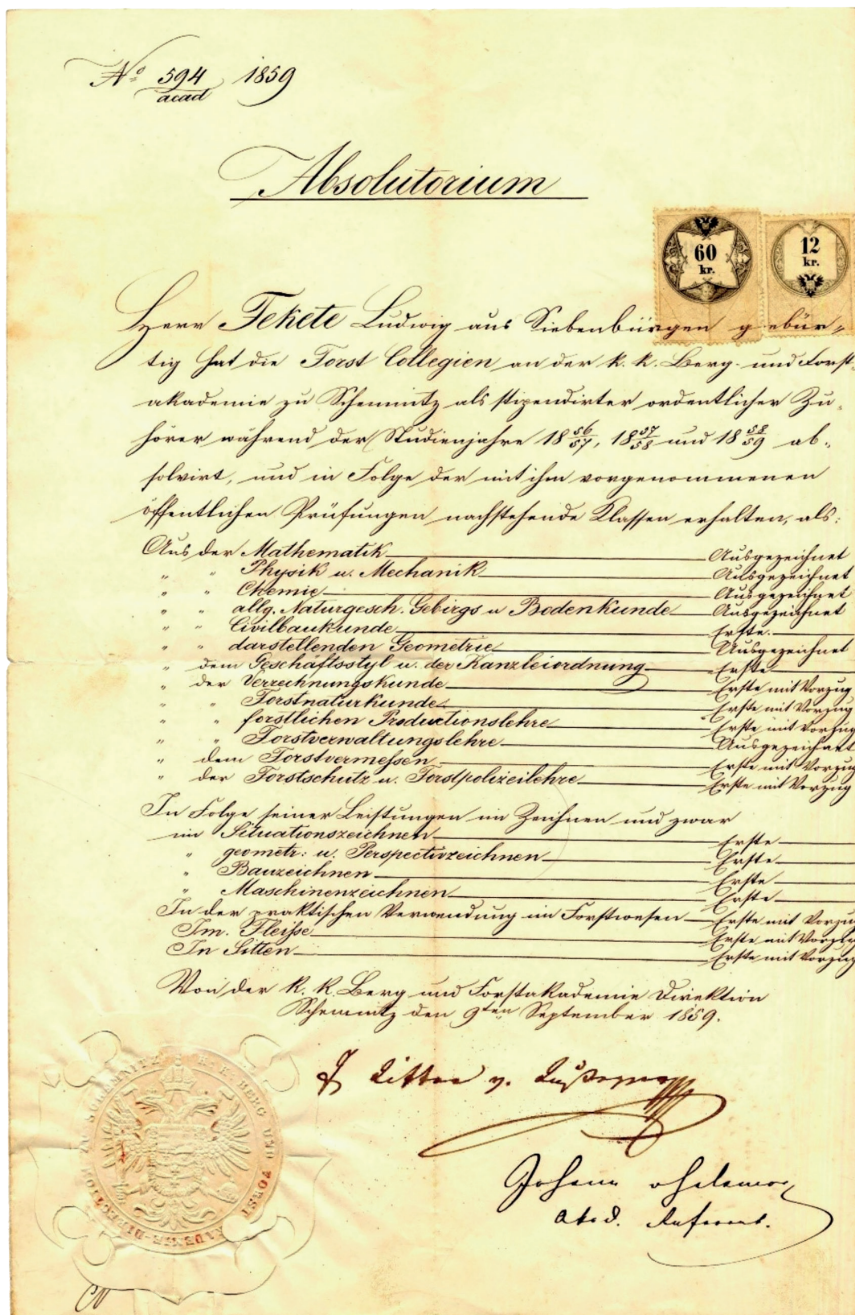
Selmecbánya, 1856. szeptember 24. A szöveget fordította Krisch Imre és dr. Krisch András.

²⁰ VADAS Jenő, *A Selmecbányai M. Kir. Erdőakadémia Története és Ismertetője* (Budapest: Pátria Irodalmi Részvénytársaság Könyvnyomdája, 1896), 335.

²¹ Fekete Lajos licista tanítványainak névsora az 1857/58-as évekből. SOE KKL, 409-es fond.

²² M. Kir. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága 1869. évi 339. szám. 1869.VII.26. SOE KKL, 409 fond.

annak, hogy ekkor még az oktatás nyelve a német volt. Nemcsak németül tudott, de beszélt – ugyan nem tökéletesen – az oláh nyelvet, továbbá tanult görögül és latinul is.

Fekete Lajos abszolutoriuma (SOE KKL)

L. 2222
590

Chw. Jan. Lt. Szegedvártörvény
Szeged Lányok Köre

in
Kolosz Monostor

Chw. Károlyi úr mit Szeged Lányok Minisztérium. Közlése szerint
15ten April k. j. k. 1866. évi. országos Választásról és M. Károlyi úr
Lányok Campione in der Cserbellei Község és M. Károlyi úr
Község, ismét Szeged in Gemüthsheit der Obberbellei Község Közlése,
bei der Einberufung der Winterbesetzung der Kolosz Monostori Község,
die Verwaltung der selben, sich, literarisch, wissenschaftlich, mit dem Ländlichen
übertragen, daß Szeged für die Vereinigung der Ländlichen
und der städtischen Bevölkerung von einem Gutachten ist. M.
und der städtischen Bevölkerung, wissenschaftlich, literarisch, wissenschaftlich
der Ob. Közl. nach erfolgter Verhandlung, bei welcher
der städtische M. Károlyi úr, Szeged, als Verein.
Körschaft, in der Provinz wird, wird, flüchtig gemacht war.
Und, mit, daß man die Verwaltung der Provinz gibt, daß die
die Provinz für die gebotenen Gelegenheiten zur Einberufung
nicht unbenutzt werden, werden, werden können. —

Nun hat Lt. Szeged-Lány und Provinz Direction
Klausenburg am 15ten May 1866. —

Mikó

1866. május 15.

Az 1866. május 15-én kelt kolozsmonostori gondnokság teendőiről szóló megbízás (SOE KKL)

Gyakornoki évek, majd a tanári működés évtizedei

Az akadémia elvégzése után Fekete Lajost a kolozsvári kincstári jószágigazgatóság kerületében a Kolozsvári cs. k. Bánya-, Erdő és Sőügyi Igazgatóság 1859. évi november 19-én kelt 6607/1996 sz. rendeletével erdészjelöltnek nevezte ki, s mint ilyen, a kolozsmonostori alapítványi erdők „berendezési munkálataiban” vett részt. Az 1860. december 8-án kelt 6386/1952 sz. rendelet folytán az abrudfalvi uradalom erdőségeinek kezelését átvette, és a következő évben az ottani főerdész halálát követően a „külső kezelet” mellett az adminisztrációs feladatokat is ő végezte. Mindezt 52 kr. napi javadalmazás és 115 frt. 50 kr. évi lótartási illeték ellenében tette. Közben 1862-ben Kolozsváron letette az erdészeti államvizsgát, és még ebben az évben a 4783/1325 számú igazgatósági rendeletnek megfelelően a zalathnai uradalomhoz tartozó vulkóji erdőgondnokság kezelésével bízták meg mint helyettes erdészt. Fekete Lajos munkába állásának időszakában indul az Erdészeti Lapok című folyóirat, ami meghatározó periodikája lesz a magyarországi erdész szakmának. E lap előfizetője 1863-tól, a lap indításának kezdetétől, és itt is értesülhetünk arról, hogy 1864. január 6-án az abrudfalvi erdőgondnoksághoz helyezték át²³ – 80 kr. napidíj mellett –, ahol erdészjelöltként tevékenykedett, ugyanitt 1865. január 13-án a 218/51. számú rendeletnek megfelelően kinevezték gyakornokká, január 25-én pedig gyakornoki esküt tett. Még 1865. május másodikán áthelyezték a kolozsmonostori erdőgondnoksághoz, ahol 1866. június 6-tól mint erdészhelyettes működött.²⁴

Élete akkor vett jelentős fordulatot, amikor 1867-ben a magyar nyelvű erdészeti oktatás egyik úttörője, Lázár Jakab²⁵ a selmeci akadémián megüresedett segédtanári állásra Divald Adolf osztálytanácsosnál épp őt javasolta, amiről a következő kéziratos levél tanúskodik.²⁶

²³ *Erdészeti Lapok* 2, 12. sz. (1863), *Uo.* 3. évf. 3. sz. (1864).

²⁴ Kolozsmonostori Erdőgondnokság 2222/590. sz. SOE KKL, 409.

²⁵ CSÁKY Károly, *Híres selmecebányai tanárok...*, 104–105.

²⁶ Vö. ALBERT Levente (szerk.), *Az erdészeti felsőoktatás 200 éve, Emlékkönyv Selmecebánya 1808 – Sopron 2008, I. kötet* (Sopron: Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, 2008), 36.

Kalotna 20/9 stb.

Lajos Öcsém!

Divadl osztálytanácsos ur meghagyá,
 sabót egy jellel kellett megneveznem
 a ki a selmeczi akadémiára előzetli se-
 gédtanári nevezésért ki. Minthán
 e tanácsos úr oldalam mellé van írva,
 a mely okból ennek kijelölése épen réám
 bízott, ugy én Önbe véletem bizalmamat
 helyezni két évvel óta ismerem s kibem
 mindig elszánt alkotatot s készséget remény-
 tek fölkelni. Azon föllevésből tehát kim-
 sulva, hogy Ön ez állomást örömmel
 fogadandja el, megneveztem Önt az osz-
 tálytanácsos urnak, s így kineveztetése
 igen rövid időn reményelhető, minthogy
 péntek nap alatt magam is indulok Selmecze.
 Utam Kolozsváron viend keresetül a hol
 is Önnel mindenesetre találkozni fogok,
 s még tán a jövő hét fogytán, tehát
 addig is Isten Önnel! levelem tisztelője
 László

„Zalathna 20/9 '867.

Lajos Öcsém!

Divald osztálytanácsos ur meghagyásából egy jelöltet kellett megneveznem a ki a selmeczi akadémiára erdészeti segédtanárrá neveztessek ki. Miután a tanársegéd oldalam mellé van szánva, a mely okból ennek kijelölése épen reám bízott, úgy én Önbe véltem bizalmamat helyezni kit évek óta ismerek s kiben mindig elszánt akaratot s készséget reménylek *főlle*ni. Azon föltevésből tehát kiindulva, hogy Ön ez állomást örömmel fogadandja el, megneveztem Önt az osztálytanácsos urnak, s így kineveztetése igen rövid időn reménylhető, minthogy párnappal alatt magam is indulok Selmeczre. Utam Kolozsváron viszen keresztül, a hol is Önnel mindenesetre találkozni fogok, s még tán a jövő hét fogytán, tehát addigis Isten Önnel!

Lévén tisztelője Lázár”

Fekete Lajos akadémiai szolgálatát 1867. október 11-én kezdte meg mint erdőgyakornok és helyettes segédtanár, mely munkáért 1 frt. napidíjat és 50 kr. napidíjpótlékot kapott.²⁷ Valójában azonban segédtanárként tanári teendőket látott el.

Ekkor ő adta elő az általános és erdészeti növénytant, a nemzetgazdaság- és pénzügytant, az erdőérték-számítást, az általános állattant, az erdészeti rovartant, valamint az erdészeti talaj- és éghajlaltant.

Oktatási feladatai mellett már oktatói pályája elején aktív közéleti tevékenységet folytatott. Az Országos Erdészeti Egyesület 1868-tól rendes tagjának ismerte el,²⁸ valamint a Tordán megtartott unitárius zsinati főtanács ülésén a főtanács megválasztotta egyházi tanácsnoknak, tehát a tordai unitárius egyházzal való szoros kapcsolata szülővárosából való távozását követően sem szakadt meg.²⁹

1868. március 21-én kísérletet tett, hogy elhagyja az akadémia kötelékét: a „*Nagyméltóságú Magy. Kir. Pénzügy-Ministerium*”-hoz címzett levelében a Péczkai, Lippai és a Temesvári Jóságigazgatóságnál megüresült I. vagy II. osztályú erdési állások egyikéért folyamodott, azonban pályázatát nem támogatták. Vélhetően a jobb javadalmazás reményében szeretett volna inkább a gyakorlatban elhelyezkedni.

1869. augusztus 4-én ismét megpályázott egy megüresedett álláshelyet, ezúttal a „*nagyméltóságú Földművelés- Ipar és Kereskedelem-ügyi m. kir. Ministerium*”-nál, amiben a folyó év július 5-én (12 379 sz.) meghirdetett erdészeti tanári állásra³⁰ jelentkezett,

²⁷ M. Kir. bányászati és erdészeti academia - igazgatósága, 1867. évi 497/ac. szám. 1867.XI.30. SOE KKL, 409 fond.

²⁸ Okirat Országos Erdészeti Egyesület tagságról. Budapest, 1868. V.21. SOE KKL, 409 fond.

²⁹ Az Unitáriusok Zsinati Főtanácsának levele 30-868 sz. Kolozsvár, 1868.X.16. SOE KKL, 409 fond.

³⁰ Fekete Lajos m. kir. erdész gyakornok és h. segédtanár folyamodványa erdészeti tanári állásért a 12 379

amelyet a Kolozsmonostoron felállítandó Országos Gazdasági Tanintézethez írtak ki. A tárgyak, amelyek oktatására az állást meghirdették a „*botanica, erdészet, közültetvényezések, vízhasznosítás és ezzel kapcsolatban rétművelés és haltenyésztés*”. Annak ellenére, hogy erdőakadémiai abszolutóriummal, államvizsga-bizonyítvánnyal, továbbá az erdészeti szaknál töltött 8 évnyi gyakorlattal – amiből 3 év és 5 hónapot a kolozsmonostori alapítványi erdőgondnokságnál töltött el –, továbbá két év selmeci akadémián töltött oktatói gyakorlattal rendelkezett, a minisztérium folyamodványát elutasította.³¹

A „*m kir. Pénzügyministerium*” 1869. október 20-án kelt levelében (33 150 sz.)³² tájékoztatta Fekete Lajost ideiglenes erdészi kinevezéséről, továbbá javadalmazásáról, ami 600 frt. évi fizetés és 30 frt. havi általány, illetve 12 hasáb öl tűzifa illetmény és az éves fizetés 15 százalékának megfelelő szálláspénz, azzal a megkötéssel, hogy „*további intézkedésig tanári szolgálattétel végett az erdő akadémiánál hagyassék*”. Hivatalos eskütelére 1869. november 22-én került sor.³³ Mindemelllett az akadémiái lajstromok vezetésével is megbízták, titkári teendőiért 100 frt. javadalmazásban részesült.³⁴ A Beszterczei m. k. Pénzügyi Igazgatóság 1869. december 5-én kelt értesítése szerint a tisztí díj javadalmazás az ideiglenes kinevezések után nem jár, vagyis csak akkor lenne jogosult a díjazásra, ha „*végleges állapotban kinevezése bekövetkezne*”.³⁵ Az így elért honoráriumára már lehetővé tette, hogy az ekkor 33 éves Fekete Lajos családot alapíthasson, s 1870. május havában megnősült.³⁶

1871 májusában évi 1000 frt. éves fizetéssel VIII. rangosztályba sorozott rendkívüli tanár lett,^{37,38} s lajstromvezető tisztét 1872. június hó 20-án keltezett felmentéséig megtartotta, majd Fitze József segédtanárnak adta át.³⁹ Erről azért kellett lemondania, mert a Pénzügyminisztériumnál április 4-én beadott folyamodványát folyó hó 8-án (27 842 sz.) elfogadták, így július és augusztus hónapokban „*a tanár úr félévi előadásainak befejezése, s az illő vizsgák megtartása után*” külföldi tanulmányúton vett részt.

Ezen utazása alatt meglátogatta a mariabrunni, tharandti, neustadt-eberswaldi, müncheni, hohenheimi és aschaffenburgi erdészeti tanintézeteket, továbbá az erdészeti

sz. alatt meghirdetett pályázatra. 1869.VIII.04. SOE KKL, 409 fond.

³¹ Földművelés Ipar Kereskedelmi Minister 15 150 sz. 1869.XI.14. SOE KKL, 409 fond.

³² M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1869. évi 659/ac. szám. 1869.XI.11. SOE KKL, 409 fond.

³³ Uo.

³⁴ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1869. évi 596/ac. szám. 1869.VIII.20. SOE KKL, 409 fond.

³⁵ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1869. évi 714/ac. szám. 1869.XII.05. SOE KKL, 409 fond.

³⁶ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1870. évi 200/ac. szám. 1870.V.09. SOE KKL, 409 fond.

³⁷ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1871. évi 256/ac. szám. 1871.VI.10. SOE KKL, 409 fond.

³⁸ *Erdészeti Lapok* 10, 7. sz. (1871): 316.

³⁹ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1872. évi 404/ac. szám. 1872.VI.20. SOE KKL, 409 fond.

M. kir. bányászati és erdőzeti
akadémia igazgatódája.

1872. évi 280. szám

Certificat

Hongriarai Király, László Fehér, műszaki tudományok
professzor von dem k. u. k. L. u. k. Berg- u. Hüttenwesen zu
Bismuth ist von dem k. u. k. Berg- u. Hüttenwesen
ministerium beauftragt, von einem k. u. k. Berg- u. Hüttenwesen
Rath und Sachverständigen Comitee in dem öffentlichen
mündlichen Verhör und zu dem Zweck zu beauftragt
und dem Comitee zu beauftragt zu werden.

Es wird demnach beauftragt demselben in dem k. u. k.
L. u. k. Berg- u. Hüttenwesen ministerium von dem k. u. k. Berg- u. Hüttenwesen
und dem Sachverständigen Comitee die k. u. k. Berg- u. Hüttenwesen
Rath und Sachverständigen Comitee zu stellen.

Bismuth, am 29. Juni 1872.
Dem k. u. k. Berg- u. Hüttenwesen ministerium
und dem k. u. k. Berg- u. Hüttenwesen L. u. k. Berg- u. Hüttenwesen

Von dem k. u. k. Berg- u. Hüttenwesen

E. S.

kísérleti állomásokat és az újukba eső jelesebb erdőgazdaságokat is tanulmányozta. Az utazást a Pénzügyminisztérium 732 frt. 49 kr. összeggel támogatta, amiről „*a m. k. főbányagróf és akad. igazgató távollétében*” Farbaky István levélben tájékoztatta Fekete Lajost.⁴⁰ Ezenfelül – kiküldetési rendeletének értelmében – a beutazott külföldi országok erdészetének szervezeti és adminisztratív ügyeire is kiterjesztette figyelmét, és hazatérése után mindezekről a Pénzügyminiszternek részletes jelentést adott.⁴¹

1871. október 10-től Sóltz Gyula⁴² erdész, ideiglenes akadémiai tanártól a Főbányagrófi Hivatal utasításának megfelelően átvette az általa oktatott tárgyörökhöz (úgy mint állattan, rovartan, klíma- és talajtan) tartozó gyűjtemények, minták, eszközök és rajzok feletti felelős felügyeletet.⁴³ Fekete 1872. október 9-én kelt – Tordán írt – levelében kérte az akadémia igazgatóságánál hatheti szabadságolását, mert a mellette „*orvosi bizonyítvány*” szerint „*hagymással*”⁴⁴ ágyba kényszerült.

Fekete Lajos mint rendkívüli akadémiai tanár 1872. november 22-én beadta jelentkezését a „*Nagytekintetű m. kir. Bánya- Erdő- és Sőügyi Igazgatóság*” által meghirdetett⁴⁵ máramarosszigeti erdész titkári állásra. Tapasztalatai és nyelvismerete ellenére pályázati folyamodványát elutasították.⁴⁶

Jelentős elfoglaltsága ellenére 1872-ben megjelent első, önállóan írt nagyobb műve, az *Erdőértékszámítástan*, amelynek kiadására az akadémia igazgatósága 400 frt. segélyt engedélyezett folyósítani⁴⁷, illetve ekkor jelent meg az Illés Nándorral⁴⁸ társszerzőség-

⁴⁰ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1873. évi 138/ac. szám. 1873.III.05. SOE KKL, 409 fond.

⁴¹ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1872. évi 380/ac. szám. 1872.VI.19. SOE KKL, 409 fond.

⁴² SÓLTZ GYULA (Igló, 1837 – Budapest, 1913): 1858 és 1861 között végezte tanulmányait a selmecbányai akadémia erdészeti osztályán. 1871-től az akadémia tanára, aki erdőbecsléstant, erdőrendezést, erdőérték-számítást, statisztikát és erdőtörténetet adott elő 1893-ig. Részt vett a magyar nyelvű erdészeti szakoktatás megszervezésében, ezt követően Máramarosszigeten erdőigazgatói kinevezést kapott, majd pedig 1895-ben a kincstári erdőbirtokok ügyosztályának élére került. Az 1897-es évben országos főerdőmesteri kinevezést kapott. 1904-ben vonult nyugalomba. KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon II.*, 639. vö. VADAS, *A Selmeczbányai M. Kir. Erdőakadémia...*, 335.

⁴³ M. Kir. alsó-magyarországi főbányagróf, 1871. évi 134/ac. szám. 1871.VIII.10. SOE KKL, 409 fond.

⁴⁴ Hagymász, hagymász-beteg = lázbetegség (*Magyar Nyelv* 4, 192).

⁴⁵ *A Hivatalos Értesítő* 1873. évi 264. számában 7317. sz. alatt közölt pályahirdetés. SOE KKL, 409 fond.

⁴⁶ M. K. Bányai igazgatóság Máramarosszigeten. 3468/1088. sz. 1973.III.18.

⁴⁷ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1872. évi 977/ac. szám. 1872.XII.26. SOE KKL, 409 fond.

⁴⁸ Illés Nándor (Királyfia, 1836 – Palánka, 1907): erdőmérnök, a magyar erdészeti szakirodalom egyik úttörője. Tanulmányait a selmecbányai M. Kir. Bányászati és Erdészeti Akadémián végezte, 1860-ban kapott oklevelet. A Coburg hercegi erdőbirtokon szolgált, majd 1868-ban visszakért az akadémiaira, ahol mint segédtanár, majd pedig mint rendes akadémiai tanár tanított egészen 1872-ig. Ezt követően a Nyírségben Károlyi György birtokán vállalt erdőmesteri állást, utána 1878-ban az Esterházy hercegi hitbizományban erdőfelügyelő lett, de alig egy év elteltével állami szolgálatba került, 1881-től pedig a Földművelésügyi Minisztérium erdőfelügyelői osztályát vezette nyugdíjazásáig, 1891-ig. KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon I. kötet (A–K)...*, 771. vö. VADAS, *A Selmeczbányai M. Kir. Erdőakadémia ...*, 354–355.

ben írt, pályadíjnyertes, *A közérdész* c. munkája is. Magánlevelezéséből tudjuk, hogy Bedő Albert⁴⁹ javaslatára kereste meg a Pénzügyminisztériumot, mivel „*egy főerdészi állás közelebből valószínűen betöltendő lesz*”, és ha nem is egyszerre, de az Országos Erdészeti Egyesület titkári feladatköre is megüresedik. Mindezt Bedő azon szívbéli reményben írta, hogy Fekete Lajos anyagi helyzete rendeződik. „*Válaszolj tehát nekem rögtön, hogy azon esetre ha mindkettőt megkapod van-e kedved Budára jönni vagy nincs. Ha a mellett vagy hogy ide jöjj, akkor küldj nekem egy pénzügyminisztériumhoz intézett és munkabizonyítvány nélkül való rövid kérelmet, melyet illő időben itt használhatunk. [...] E dolgot soha senkinek tudni nem szabad!*”⁵⁰

A fentieknek megfelelően Fekete 1873. augusztus 28-án levélben kereste meg a Pénzügyminisztériumot, melyben jelezte, azon esetre, hogy ha erdészeti szolgálatát a központban „*a nagyméltóságú ministerium valamelyik erdészeti ügyosztályban igénybe venni jónak látná*”, készséggel fogadna első osztályú főerdészi állást.⁵¹

1873 áprilisában a Pénzügyminisztérium értesítette, hogy „*a tanár úrnak rendelkezési állapotba való jutása óta egy évi kedvezményi időt azon hozzá adással engedélyezni méltóztatott, hogy tanár úr amennyiben az állami erdészethél tovább is alkalmazást kívánna, akiért pályázatok alapján hivatásának megfelelő erdőtisztzi állásért folyamodjék*”. Egyúttal értesítik arról is, hogy az akadémia igazgatóságát felhatalmazták a tanár urat „*megfelelő tényleges pályázatra alkalmazni*”.⁵² Bedő Albert már 1873. március 6-án kelt levelében tájékoztatta Fekete Lajost a fentiekről.

„Rendkívüli állapotba vételed közelebb ment ki az osztályból ez alkalomból is illetőleg Wagner irt levele folytán tudatni akarom veled, hogy abban esetben ha folyamodsz a megürült tanári állásért kérelmedben add elő fájdalmat is illetőleg azt a mit nyerni kívánsz. Ez az ügynek nem árthat és talán sikerülhetni fog valamit kieszközölni, noha erre a mostani viszonyok közt reményünknek igen gyenge szála van. Kérelmedben például elmondhatnád, hogy te annak idején a hivatalból való átvételnek engedté, hogy később [...] más állást kapni nem folyamodtál s hogy így az ügyek hozott szolgálatért a jutalom helyett azon ked-

⁴⁹ Kálnoki Bedő Albert (Sepsikőröspatak, 1839 – Budapest, 1918): erdőmérnök, a Magyar Tudományos Akadémia tagja (1880). Jogi tanulmányait követően a marosvásárhelyi táblánál dolgozott, majd 1860-ban beiratkozott a selmecbányai akadémia erdészeti szakára, ahol 1864-ben végzett. Ettől az évtől az Erdészeti Lapok munkatársa, később szerkesztője is. Az 1866-ban alapított Országos Erdészeti Egyesület (OEE) titkára, majd első alelnöke volt. Diváld Adolffal és Wagner Károllyal együtt készítette elő az 1879. évi erdőtörvényt. 1881-ben tanácsos, 1885-ben államtitkár lett. 1896-ban nyugdíjba vonult. Emlékezetére az OEE 1957-ben „Bedő Albert emlékérem” néven évenként kiosztásra kerülő kiténtést alapított. KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon I.*, 156.

⁵⁰ Bedő Albert kéziratos levele Fekete Lajosnak. Kelt: 1873.[?] SOE KKL, 409 fond.

⁵¹ Fekete Lajos levele a „Nagyméltóságú m. kir. Pénzügy-Ministerium” részére. 1873.VIII.28. SOE KKL, 409 fond.

⁵² M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1873. évi 181/ac. szám. 1873.IV.07. SOE KKL, 409 fond.

vezőtlen helyzetet kaptad mely rendelkezés állapotba juttatott s mely most ujra éppen arra kényszerít hogy folyamodj s hogy rendes évi honoráriumod 79 frt terv ergo e részben tisztában vagyunk. Hát az ígért cikket az Erd. Lap számára mikor küldöd meg? Kérném ezt lehető legközelebbre mert hanem egy hosszabbat kell megkezdenem a mi hátra vetne azért tehát legkésőbb egy hét alatt itt legyen! Egyelőre semmi.

Kedves nőd kezét csókolom téged pedig őszintén üdvözölve maradok barátod:

Bedő Albert, Budán, márczius hó 6án 1873.⁵³

Fekete Lajost 1873 májusában, az akadémia újjászervezése során ismét kinevezték rendkívüli tanárnak, de most már évi 1200 frt. fizetéssel, 180 frt. évi szálláspénzzel és 20 bécsi öl tűzifa illetménnyel.⁵⁴ Ezzel az előrelépéssel Fekete Lajos új munkakört is kapott, az Illés Nándor távozásával előadó nélkül maradt tárgyak gondozását bízták rá, így ettől az időponttól kezdve előadta az általános növénytant, a növényélet- és növényboncztant, állat- és rovtant, erdőtenyésztést, talaj- és klímatant, az erdővédelemtant, valamint az erdészeti, vadászati és úrbéri törvények című tantárgyakat. Mivel a tárgyak új felosztása eltér attól, ami szerint a „*tanórend összeállított*”, ezért a minisztérium kérésének megfelelően elkészítette a tanórendben szükséges változtatásokat és előadásai vázát úgy, hogy „*a többi tanárok előadásai meg ne zavartassanak*”.⁵⁵ Mindezek mellett a botanikus kertek gondozása,⁵⁶ valamint a kisiblyei akadémiai pagony erdőművelési és kísérleti ügyeinek intézése is rá hárult. Az új munkaterület jelentős energiabefektetést kívánt tőle, mert az új tárgyainak anyagát ki kellett dolgozni, s a növénykertek, valamint kísérleti területek erősen lekötötték idejét. De a hozzáfűzött reményeknek és bizalomnak teljes mértékben meg tudott felelni ez idáig elért tudásával és fáradhatatlan munkabíráásával, s azzal a soha el nem múló lelkesedéssel, mellyel az erdészet szolgálatában állott. Egy 1873. június 14-én kelt levélben tájékoztatták Fekete Lajost, hogy az állami költségvetésből 3000 forintnyi összeg került elkülönítésre a selmeci akadémia tanárainak továbbképzési célú kiküldetésével kapcsolatos költségeinek fedezésére. „*Ezen cél elérése fentcímzett rendelet értelmében tanár úr tan évi teendőinek befejeztével Bécsbe kiküldetik*” Sóltz és Nikl tanár urakkal. E kiküldetés költségeire Fekete Lajos 200 frt. támogatást vehetett fel.⁵⁷

Az 1874. évi tanulmányútja során a költségek meghaladták a Pénzügyminisztérium által utalványozott 350 frt. támogatást, így a többletköltségek térítésének kérvényével

⁵³ Bedő Albert kéziratos levele Fekete Lajosnak. Kelt: Buda, 1873.III.6. SOE KKL, 409 fond.

⁵⁴ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1873. évi 421/ac. szám. 1873.V.30. SOE KKL, 409 fond.

⁵⁵ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1873. évi 201/ac. szám. 1873.III.12. SOE KKL, 409 fond.

⁵⁶ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1873. évi 201/ac. szám. 1873.III.12. SOE KKL, 409 fond.

⁵⁷ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1873. évi 5/ac. szám. 1873.VI.14. SOE KKL, 409 fond.

folyamodott a minisztériumhoz. Kérvényét elutasították „figyelemmel az állam jelen pénzügyi helyzetére. [...] Öntől csak oly hosszú utnak megtétele követeltetett, melynek költségét az utalványozott 350 frt-nyi utalványról fedezhette volna.” Ugyanakkor a minisztérium dicséretben részesítette lelkiismeretes munkájáért. „Tekintetbe véve azonban, hogy a tanár úr a faternyésztési adattár gyűjtésében nagy szorgalommal járt el és megbízatásának kitűnő módon felel meg, felhatalmazta a Nagyméltóságú m. k. Pénzügyminisztérium a m. k. bányász és erdész akadémia igazgatóságát, hogy Önnek ez alkalommal is tanusított közhasznú szolgálatáért a Nagyméltóságú m. k. Pénzügyminisztérium elismerését fejezze ki.”⁵⁸ E levélre Fekete Lajos a következő megjegyzést írta: „Az 1874. tanulmányi utam pótköltségei nem adatnak meg, hanem a dicséret igen. 1875.”

1875-ben az Erdélyi Gazdasági Egylet Igazgató Választmányának – a bírálótok egybehangzó véleménye alapján hozott – döntése alapján a Fekete Lajos által az „Egy fa nem erdő” című pályamunkája a Mezőség befásítására kiírt pályázatra beérkezett versenymunkák közül első díjat nyert munkáját 50 arannyal jutalmazták.⁵⁹ E mértékadó szakírói tevékenység már ekkor széles körben is ismertté tette a nevét. Ugyanebben az évben a Természettudományi Társulathoz nagy gonddal összeállított részletes tervet nyújtott be az erdélyi erdőtenyésztési viszonyok tudományos tanulmányozására, de ebbéli elképzelése csak később, Bedő Albert közbenjárása folytán valósulhatott meg.

Az 1874/75. évi tanévre a Pénzügyminisztérium jóváhagyásával megválasztott fegyelmi bizottsági tagságáról értesítette Fekete Lajost.⁶⁰

1877-ben többek között részt vett abban a Wagner Károly⁶¹ elnöklete alatt működő bizottságban, amely az erdőőri szakképzés ügyét karolta fel. Fekete Lajos volt az, aki az erdőőri szakiskolák létesítésének eszméjét fölvetette, s ennek eredményeképpen jöttek létre a kétéves képzési idejű intézmények Liptóújfáradra, Királyhalmán (ma Ásotthalom), Temesvárról–Vadászardón és Görgényszentimrén. Érdekes tény, hogy ennek ellenére egyetlen erdészeti szakiskolát sem neveztek el róla mind a mai napig.

Munkakedve és munkabírása töretlen, ugyanakkor több tragédia is érte a családját.

⁵⁸ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1875. évi 65/ac. szám. 1875.IV.03. SOE KKL, 409 fond.

⁵⁹ Erdélyi Gazdasági Egylet Kolozsvár, 1875. évi 532. szám. 1875.IX.06. SOE KKL, 409 fond.

⁶⁰ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1875. évi 10/ac. szám. 1875.II.07. SOE KKL, 409 fond.

⁶¹ Wagner Károly (Aknasugatag, 1830 – Budapest, 1879): erdőmérnök, felsőfokú tanulmányait Selmecbányán végezte, ahol 1850-ben kapott oklevelet. 1859-ben kinevezték a selmecbányai akadémia segédtanárának, majd 1864-ben Nagybányára helyezték át, ezt követően 1866-ban a keszthelyi gazdasági tanintézet erdészeti tanára lett. 1867-ben visszatért a selmeci akadémiára, hol erdőtanácsosként az akadémia tanára lett. 1871-ben a Pénzügyminisztérium erdészeti osztályára került, amelyet haláláig vezetett. 1862-ben Divald Adolfal megalapította az Erdészeti Lapokat, 1866-tól az Országos Erdészeti Egyesület alelnöke volt. Szakírói munkássága kapcsán meg kell említeni a »Segédtablák erdőszők és erdőbirtokosok számára« c. művet (Divald Adolfal, Selmecz, 1864) és a Magyar–német és német–magyar erdészeti műszótárat (Divald Adolfal, Pest, 1868). KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon II.*, 1019.

1872 februárjában meghalt egyestendő kisfia, a család első gyermeke, Géza, majd 1877 júniusában elveszítette másik gyermekét is, az alig háromestendő Bélát.⁶²

Az 1878. évi nyári szünet egy részét ismét külföldi utazásnak szentelte. Saját költségén Svájcba utazott, ahol az ottani erdészeti és növényzeti viszonyokat tanulmányozta. Ezt az augusztusi utat egyben pihenőnek is szánta, előtte rendezte ugyanis sajtó alá az „*Erdészeti rovarstan*” című művét,⁶³ aminek megjelentetését – az akadémia költségvetéséből a tudományos munkák kiadására elkülönített összegből – 975 frt.-tal támogatták.⁶⁴ Ezt követően az új tanév végre meghozta Fekete Lajosnak a II. osztályú rendes tanári rangot^{65,66} tíz év tanári szolgálat után, 41 éves korában. Ennek megfelelően éves fizetése 1500 frt.-ra emelkedett, továbbá évi fizetése 15%-ának megfelelő lakáspénzt és 65 köbméter tűzifa-javadalmazást kapott. Tanári esküjét 1878. január 31-én tette le Farbaky István akadémiai igazgatónál.⁶⁷ Addigi szakírói munkásságához, oktatási tevékenységéhez képest rangbeli haladása az akkori viszonyokhoz mérten lassabb volt, mint tanártársai esetében, mindez azonban munkakedvét soha nem lohasztotta. Még ez évben értesítést kapott az erdészeti államvizsga bizottságba való hat évre szóló felkérésről.⁶⁸ Emellett „*a hazai erdőgazdaság javának előmozdítására*” az Országos Erdészeti Egyesület felkérte igazgató választmánya tagjainak sorába, melyet haláláig töltött be.⁶⁹

Ocsovsky Vilmos, a közigazgatási bizottság helyettes elnöke 1880. augusztus 27-én kelt levelében tájékoztatta Fekete Lajost, hogy a M. Kir. Belügyminisztérium 25 372 szám alatt kiadott rendeletének megfelelően a Selmecbányai Városi Közigazgatási Bizottság az 1879. évi XXXI. tv. – vagyis az erdőtörvény – végrehajtása tárgyában megalkotandó másodfokú erdészeti albizottság és bíróság tagjává szavazták meg, amely ülésezését szeptember 14-én kezdte meg.^{70,71} Eredményekben gazdag tevékenységéért

⁶² Nagy-ajtai Fekete Teréz (Fekete Lajos akadémiai tanár nővére) 1891. április 8-án kelt kéziratosa levele, melyben a következőképpen ír Fekete Lajos elhunyt gyermekeiről: „*Lajoséknak is volt még két fiú gyermekek, kiket mi nem láthattunk a távolság miatt, Béla és Géza kiskorukban haltak el nyugodjanak Isten oltalmában szegény kisdedek.*” SOE KKL, 409 fond.

⁶³ M. Kir. Pénzügyminisztérium 27 806. szám. 1876.VII.03. SOE KKL, 409 fond.

⁶⁴ M. Kir. Pénzügyminisztérium 25 919. szám. 1878.VII.07. SOE KKL, 409 fond.

⁶⁵ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1878. évi 61/ac. szám. 1878.I.12. SOE KKL, 409 fond.

⁶⁶ *Erdészeti Lapok* 17, 2. sz. (1878): 126.

⁶⁷ Esküforma Fekete Lajos akad. tanár számára 1878. SOE KKL, 409 fond.

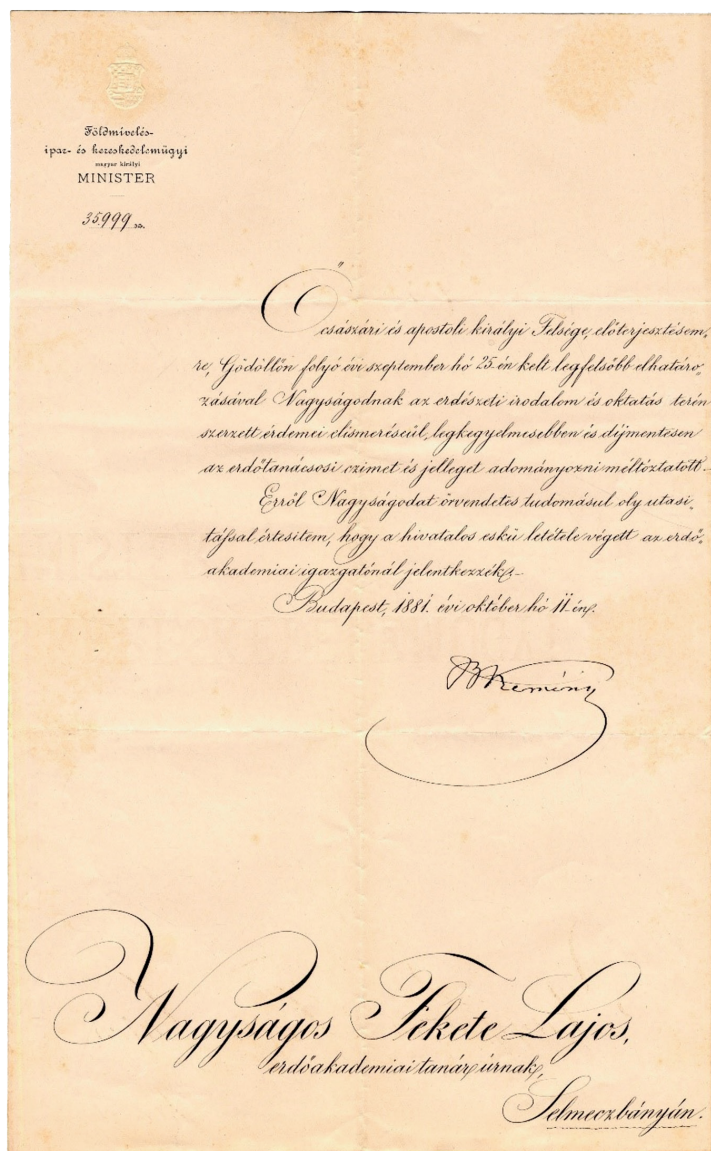
⁶⁸ Földművelés- ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi minister. 1878. évi 14 090 szám. 1878.VI.25. SOE KKL, 409 fond.

⁶⁹ Országos Erdészeti Egyesület. 1878. évi 834. szám. 1878.XII.31. SOE KKL, 409-es fond.

⁷⁰ Sz. Kir. Selmec s Bélabánya Városának Közigazgatási Bizottsága. 1880. évi. 198. szám. 1880.VIII.27. SOE KKL, 409-es fond.

⁷¹ Sz. Kir. Selmecbánya Városa Tanácsa. 1880. évi. 285. szám. 1880.XI.09. 409-es fond.

1881 októberében kapta az első elismerést, amikor is erdőtanácsosi címmel tüntették ki.⁷² Ugyanez az év hozta meg számára azt az örömet is, hogy a főbb erdei fanemek elterjedésének és tenyészeti viszonyainak tanulmányozását célzó régi tervét valóra válthassa.

Fekete Lajos m. kir. erdőtanácsosi kinevezéséről szóló értesítés (SOE KL)

⁷² Sz. Kir. Selmeczbánya Városa Tanácsa, Eskületételi jegyzőkönyv. 1881. évi. 338. szám. 1881.II.09. 409-es fond.

Fekete Lajos 1881 és 1889 között nyaranta a szünidőben hazánk különböző területeire utazott, hogy növényföldrajzi és növénytenyészeteti tanulmányokat folytasson. E munka természetesen anyagi terhet is jelentett, kutatásai Bedő Albert közbenjárására a Földművelésügyi Minisztérium anyagi támogatásával valósulhattak meg.⁷³ Részére 800 frt.-ot, míg a munkáját segítő segédoktató részére 200 frt.-ot utaltak ki munkadíj gyanánt.⁷⁴

Az első évben (1881) a Hunyad megyei kincstári erdőkben és az ezek közvetlen szomszédságában lévő magánerdőkben végezte felvételeit.⁷⁵

Fekete Lajos – II. osztályú akadémiai tanár – 1883. július 31-én kelt levelében kérelmezte a minisztériumnál I. osztályú rendes akadémiai tanári kinevezését, hivatkozva a Litschauer Lajos⁷⁶ nyugdíjazása folytán megüresedő oktatói helyre, valamint a „*nagyméltóságú Földművelés- ipar és pénzügyi ministerium*” 1877 augusztusában kelt 50 542-es és az 1878 januárjában kelt 3 652-es rendeletére,⁷⁷ de kinevezésére csak három év múlva, 1890-ben került sor. 1885-ben Szécsi Zsigmond⁷⁸ akadémiai tanárral együtt minisztériumi megbízatást kapott,⁷⁹ amiben felkérték őket a folyó évben Budapesten megrendezett országos „*erdészeti viszonyokat is kiválóan ismertető kiállítás szakszerű tanulmányozásának*” előmozdítására, amihez fejenként 150 frt. anyagi fedezetet engedélyeztek.⁸⁰

⁷³ Földművelés- ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi minister. 1881. évi 21 850. szám. 1881.VI.20. SOE KKL, 409-es fond.

⁷⁴ Földművelés- ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi minister. 1881. évi 23 592. szám. 1881.VI.25. SOE KKL, 409-es fond.

⁷⁵ Földművelés- ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi minister. 1881. évi 21 850. szám. 1881.VI.20. SOE KKL, 409-es fond.

⁷⁶ Litschauer Lajos (Szilsárkány, 1815 – Budapest, 1885) bányamérnök, aki diplomáját 1837-ben szerezte meg a selmecbányai akadémia bányászati osztályán. Végzését követően, 1844-ben a bányakincstár szolgálatába lépett, majd 1870-ben a „bányaművelés” tanárává nevezték ki Selmecen, ahol nyugállományba vonulásáig működött. A m. bányászati szaknyelv kialakításában jelentős érdemeket szerzett tanári munkája során. KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon II.*, 82.

⁷⁷ Fekete Lajos kérelme. Selmecbánya, 1883. VI.31. SOE KKL, 409-es fond.

⁷⁸ Szécsi [Nickel, Nikel, Nikl] Zsigmond (Kisgaram, 1841 – Selmecbánya, 1895): tanulmányait Selmecbányán 1862-ben fejezte be az akadémia erdészeti osztályán, majd ugyanitt segédtanárként kezdte el oktatói munkáját. 1878-tól rendes akadémiai tanár. Az erdőhasználatant, köz-, víz- és útépitést adta elő az erdőakadémikus hallgatóknak, a magyar erdészeti szaknyelv megteremtésében, az akadémiai gyűjtemények összeállításában kiemelkedő szerepe volt. Neves erdészeti és vadászati szakíró, munkái közül említést érdemel *Az erdőhasználatant kézikönyve* (Budapest, 1884) és *A vadászati ismeretek kézikönyve* című háromkötetes mű második kötetének (Budapest, 1892) szerzője. KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon II.*, 725. vö. VADAS, *A Selmecbányai M. Kir. Erdőakadémia...*, 357–359.

⁷⁹ M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmecbányán. 1885. évi 686. szám. 1885. VI. 25. SOE KKL, 409-es fond.

⁸⁰ Földművelés- ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi miniszter. 1885. évi 29 084. szám. 1885.III.02. SOE KKL, 409-es fond.

1886-ban a minisztérium támogatásával a Máramaros, Bereg, Ugocsa, Ung és Zemplén megyékben előforduló fanemek és fajok tenyészetit vizsgálta, amihez általában 300 frt. munkadíjat és útiköltséget engedélyeztek számára.⁸¹

Tanári mivoltából fakadóan elsődleges feladatként a szakkönyvek írását tűzte maga elé célul, így e munkának szentelte ideje és ereje legjavát. 1880 és 1890 között 6 könyve jelent meg, melyek közül öt erdészeti tan-, illetve kézikönyv (*Beszélgetés az új erdőtörvényről*, *Erdészeti talajtan*, *Erdőbecsléstan*, *Erdővédelemtan*, *A tölgy és tenyésztése*), egy pedig mezőgazdasági munka volt (*Az emberi trágya a mezőgazdaságban*). Ez utóbbit az Erdélyi Gazdasági Egylet által hirdetett pályázatra Szécsi Zsigmond tanártársával írta, míg az előbbieket – a Sóltz Gyulával együtt írt *Erdőbecsléstan* c. könyv kivételével – mind az ő tollából születtek.

E termékeny szakirodalmi tevékenység ellenére I. osztályú tanári kinevezése váratott magára, ugyan éves fizetését 1889-ben 2000 frt.-ra emelték, továbbá ennek 15%-ában lakhatási javadalmazást és 85 úrköbméter fajárandóságot biztosítottak részére.⁸² Az I. osztályú akadémiai tanári kinevezéssel járó főerdőtanácsosi címre is várnia kellett, ami csak 3 évvel később, 1894-ben jutott neki osztályrészü.⁸³

Fekete Lajos dolgozószobájában (SOE KKL)⁸⁴

⁸¹ Földművelés- ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi miniszter. 1886. évi 36 559. szám. 1886. VII.07. SOE KKL, 409-es fond.

⁸² M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmeczbányán. 1889. évi 18. szám. 1890. I. 03. SOE KKL, 409-es fond.

⁸³ *Erdészeti Lapok* 33, 4. sz. (1894): 322–323.

⁸⁴ Földművelés- ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi minister. 1881. évi 35 999. szám. 1881.X.11. SOE KKL, 409-es fond.

1891-ben az apácalepke (*Lymantria monacha*) kártételének tanulmányozására Bajorországba utazott, s a nálunk is föllépett károsító elleni védekezésre részletes utasítást dolgozott ki. Még ebben az évben közreadta az *Erdészeti talajtan* című munkája második, átdolgozott és bővített kiadását *Talajtan* címen, továbbá Mágócsy-Dietz Sándor és Rejtő Adolf közreműködésével megírta az *Erdészeti növénytan* I. kötetét. Egy évvel később, 1892-ben sajtó alá rendezte az *Erdőértékszámítástan* című könyve második, átdolgozott kiadását, s a következő évben Sóltz Gyulával közösen írt *Erdőbecsléstan* című munka második kiadását is közreadta, illetve ekkor jelent meg *Az erdei vetésről és ültetésről* című népszerű munkája is.

Fekete Lajos fontos szerepet játszott az akadémiai paloták sorában elsőként felépült Erdészeti palota „*teljes elkészülése és berendezése*” során, így 1891-ben dr. Wekerle Sándor pénzügyminiszter miniszteri elismerésben részesítette fáradozásaiért.⁸⁵

Fekete életében jelentős fordulat következett be 1891. szeptember 25-én, amikor a földművelésügyi miniszter levélben tájékoztatta, hogy jelenlegi tanszékéről felmenti és az üresedésben lévő erdőrendezéstani tanszék ellátásával és a kisblyei erdőbirtok kezelésével bízza meg. Így elhagyta az Illés Nándortól örökölt Növénytan-Erdőtenyésztéstani tanszéket, s átvette a Sóltz Gyula távoztával megüresedő Erdőrendezéstani tanszéket. Ez a váltás az 1891/92-es tanévben – amikor a tanszékcseré ténnyé vált – a szakemberek körében általános meglepetést keltett. Nehezen értették meg, hogy az 55. életévében járó Fekete Lajos – 19 évi eredményes vezetés után – miért hagyta ott korábbi tanszékét, mi okozta a cserét. Csak a hozzá közel állók tudták, hogy vállalkozása megegyezés eredménye volt, melyet a földművelésügyi minisztérium részéről Fekete Lajos addigi, témakörbe vágó szakirodalmi működése, az ő részéről pedig pályája kezdete óta az erdőrendezés iránt viseltetett hajlama támasztott alá.

Egyidejűleg értesítették Fekete Lajost arról is, hogy Sóltz Gyula akadémiai tanár által lakott lakást használatára átengedik, mert Sóltzot „*Ő császári és apostoli királyi Felsege folyó évi június hó 28-án címe meghagyása mellett a máramaros-szigeti m. kir. erdőigazgatósághoz erdőigazgatóvá kinevezni méltóztatott*”, valamint felkérték, hogy a Sóltz Gyula erdőtanácsos által ez idáig oktatott tárgyak előadásait szíveskedjen átvenni.^{86,87} A fentiek következtében 1892-től az erdőbecsléstan, erdőrendezéstani, erdőértékszámítástan, erdészeti statisztika és erdészeti irodalomtörténet c. tantárgyakat adta elő egészen nyugállományba vonulásáig.⁸⁸ Még ebben az évben megválasztották az akadémia aligazgatójává,⁸⁹ amiért évente 200 frt. aligazgatói tiszteletdíj illette meg.⁹⁰

⁸⁵ Magyar Királyi Pénzügyminisztérium. 1891. évi 29 006. szám. 1891.V.06. SOE KKL, 409-es fond.

⁸⁶ Földművelésügyi magyar királyi Minister. 1891. évi 1 329. szám. 1891.VIII.02. SOE KKL, 409-es fond.

⁸⁷ Földművelésügyi magyar királyi Minister. 1891. évi 52 832. szám. 1891.IX.25. SOE KKL, 409-es fond.

⁸⁸ M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmeczbányán. 1889. évi 18. szám. 1890. I. 03. SOE KKL, 409-es fond.

⁸⁹ *Erdészeti Lapok* 36, 8. sz. (1897): 690–691., továbbá uo. 37, 8. sz. (1898): 855.

⁹⁰ M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmeczbányán. 1891. évi 1 260. szám. 1891.X.28. SOE KKL, 409-es fond.

1891. évi 1900. január

Nagyszabás

Fekete Lajos k. tudományok Miniszter

Selmere.

A nagyméltóságú m. kir. Tanácsgy. miniszterem
 f. é. sz. 47. számú magyar rendeletével Nagytervezetnek
 akad. elnökségétől kérelmet megválaszolásul helyben
 hagyva méltóztatott, mivel ezen hátravetélással éle-
 teltetik, hogy az utólagos havi kivételben szabályozás
 kiállítását, nyugtató ellen fordított a: február. 1. 200/
 forintnyi elnökségi költségét f. é. október hó 1. nap
 köze az akad. penztárnál egyidejűleg folyóvá té-
 tetett.

Selmere, 1891. október 28.

Az akad. elnökségi sz. kivételében

L. Fekete

Az erdőrendezéstani tanszék átvételét követően 1893. június 10-én folyamodványban fordult a Pénzügyminisztériumhoz, amiben kérte, hogy „*méltóztassák őt folyó évi augusztus és szeptember hónapokban a besztercebányai m. k. Erdőgazgatóság kerületébe kiküldeni, hogy ott a luczfenyő állabokban⁹¹ e fanem termési táblái összeállításához szükséges próbafelvételeket megtehesse [...]*” Amennyiben a két hónap és a kért segédszemélyzet rendelkezésére áll, esetleg egyéb fanemek felvételét is kilátásba helyezte, amelyekre vonatkozóan a faterméstani táblák hiányát pótolhatná.

Ugyan már több mint 25 éve élt Selmecbányán, de csak 1893-ban folyamodott a város vezetéséhez, hogy felvegyék a város polgárainak sorába. Felvételi kérelmének a városvezetés dr. Szitnyai József városi aljegyző ellenjegyzésével megküldött értesítés tanúsága szerint helyt adott, így hivatalosan is Selmecbánya polgára lett.⁹²

Még ez évben emelték fizetését, így a főerdőtanácsosi címmel egybekötött VI. fizetési osztálynak megfelelően 2500 frt. jövedelemre, valamint 400 frt. lakáspénzre és 102 úrköbméter tűzifa javadalmazásra tett szert.⁹³

Ugyanebben az évben az Erdészeti Kísérleti Állomások Nemzetközi Szövetségének Bécsben és Mariabrunnban tartott első kongresszusán megfogalmazták az erdészeti-leg lényeges fa- és cserjefajok elterjedése vizsgálatának fontosságát, mely mozgalomhoz 1896-ban hazánk is csatlakozott. A nemzetközi munkaterv alapján Fekete Lajos vezetésével az akadémia tanárai részletes kimunkálást adtak a hazai növényföldrajzi megfigyelések végzésére. Ez volt a legnagyobb vállalkozás, amit Fekete Lajos vezetett, ez volt az a megmozdulás, amibe a kincstári erdészeket is sikerült bekapcsolnia, s ennek lett csaknem két évtized múltán olyan eredménye az a monumentális könyv, ami külső és belföldön egyaránt felejthetlenné tette Fekete Lajos nevét a növényföldrajz jeles művelőinek körében. A tanszékváltás nem csökkentette szakírói termékenységét, sőt, mintha felvillanyozta volna munkakedvét, s így az 1892–1903 közé eső évtized hozta az erdész szaknak a leggazdagabb termést. Ekkor jelent meg a szintén Mágócsy-Dietz Sándorral közösen írt roppant nagy vállalkozás eredményeképpen az *Erdészeti növénytan* című könyv II. kötete, mely hazánkban e téren az első növényrendszertani munka, majd pedig sorra láttak napvilágot hiánypótló könyvei, így *A szálaló erdők berendezése*, az *Erdészeti nyereségszámítástan* és az *Erdőrendezéstan*, valamint az Országos Erdészeti Egyesület megbízásából ekkor írta népszerűsítő könyveit is, melyek párbeszédés nyelvezetben az egész erdőgazdaság alapvonalait felölelik.

Ugyan már 1894-ben meghaladta a nyugdíjazás lehetséges korhatárát, de fáradhatatlan kutató, oktató kedve, munkabírása továbbra is az akadémia kötelékében tar-

⁹¹ „Állab: Oly többé-kevésbé terjedelmesebb erdőrészt értendő, amely fanem, kor, álláshely és növekedés tekintetében környezetétől szembetűnően megkülönböztethető.” Vö. BOKOR József, *A Pallasz nagy lexikona I. kötet. (A-Aradmegye)* (Budapest: Pallasz Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1893), 383.

⁹² Selmecbányai Közgyűlés közügyei. 1893. évi 173/3 820. szám. 1893.VI.10. SOE KKL, 409-es fond.

⁹³ Magyar Királyi Pénzügyminisztérium. 1894. évi 10 203. szám. 1894.II.13. SOE KKL, 409-es fond.

totta. Személyi ügyében 1894. december 8-án a szolgálati idejének kimutatását kérte,⁹⁴ mert szolgálati idejének teljes betöltése alkalmából 1894. december 19-én kelt levelében „személyes pótlékért” folyamodott a Pénzügyminisztériumhoz,⁹⁵ amit 1895. június 26-án jóvá is hagytak, összegét 500 ft.-ban állapították meg.⁹⁶ Ez időre összesen 32 év és 3 hónap munkaviszonyt tudhatott a háta mögött, amelyből 23 év 7 hónap és 29 nap az akadémia kötelékében telt el.⁹⁷ A levél teljes szövegét közöljük, mert a kérés indoklása jól összefoglalja elhivatottságát, munkabírását és munkássága sokrétűségét egyaránt.

Az akadémiai tanári kar bizalmát élvezve az 1892/93. tanévben aligazgatói, az 1897/1898.,⁹⁸ az 1898/1899.⁹⁹ és az 1899/1900.¹⁰⁰ tanévekben pedig igazgatói tiszteletet töltött be, s több éven át ő volt az erdészeti szak főnöke is.

A millennium évében, 1896-ban a közügyek terén szerzett érdemeiért a III. osztályú vaskorona rendet kapta.¹⁰¹ Ez volt a legnagyobb kitüntetés, amit Fekete Lajos szolgálati éve alatt kiérdemelt, ekkor már 60. életévében járt, de fiatalos kedvvel és ifjúi élénkséggel dolgozott tovább, folytatta kutatásait. 1903-ban a növényföldrajzi megfigyelések érdekében folyó munkára a m. k. földművelésügyi miniszter 1600 ft. juttatást biztosított,¹⁰² hasonlóan az 1905-ös évhez.¹⁰³ Szakadatlan munkabírását és kedvét tükrözi, hogy 1904-ben megjelent legújabb munkája, az *Erdőrendezéstan*, amelynek kiadását a m. k. földművelésügyi miniszter 1000 ft.-tal támogatta.¹⁰⁴

„Hosszú időre visszatekintő, fáradhatlan munkával teljes életnek a hazai erdészeti irodalom és tanügy terén elért sikerei és szerzett érdemei” miatt 1905-ben a Horváth Sándor-alapítvány 1000 koronás jutalomdíjában részesült.¹⁰⁵

⁹⁴ Fekete Lajos a Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatóságának címzett levele. Kelt Selmeczbánya, 1894.XII.08. SOE KKL, 409-es fond.

⁹⁵ Fekete Lajos folyamodványa a „m. kir. Földművelésügyi Ministerhez” személyes pótlék ügyében. Kelt Selmeczbánya, 1894.XII.19. SOE KKL, 409-es fond.

⁹⁶ Földművelésügyi magyar királyi Minister. 1895. évi 21 564. szám. 1895.VII.26. SOE KKL, 409-es fond.

⁹⁷ M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmeczbányán. 1894. évi 19. szám. 1894. XII.14. SOE KKL, 409-es fond.

⁹⁸ M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmeczbányán. 1897. évi 1 134. szám. 1897. IX.24. SOE KKL, 409-es fond.

⁹⁹ M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmeczbányán. 1898. évi 15. szám. 1898. IX.15. SOE KKL, 409-es fond.

¹⁰⁰ M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmeczbányán. 1899. évi 30. szám. 1899. IX.26. SOE KKL, 409-es fond.

¹⁰¹ Magyar Királyi Minister Elnök 1896. évi 11 258. szám. 1896.VI.20. SOE KKL, 409-es fond.

¹⁰² M. Kir. Földművelésügyi minister 1903. évi 45 959-I/2. szám. 1903.VI.29. SOE KKL, 409-es fond.

¹⁰³ M. Kir. Földművelésügyi minister 1905. évi 27 342-I/A-2. szám. 1905.V.26. SOE KKL, 409-es fond.

¹⁰⁴ M. Kir. Földművelésügyi minister 1904. évi 55 103-I/4. szám. 1904.I.19. SOE KKL, 409-es fond.

¹⁰⁵ *Erdészeti Lapok* 1905. 44. évf. 1. sz. 74. vö. uo. 1905. 44. évf. 1. sz. 77.

*„Nagyméltóságú m. kir. Földművelési Minister Úr!
Kegyelmes Uram!*

Miután alázatosan aláírott szolgálati ideje a teljes nyugdíj élvezetére szükséges időt az I. alatt eredetiben ide csatolt hivatalos választ és a II. alatti kimutatással együtt ide mellékelte 17 db okmány alapján, már több évvel túlhaladta; – mindazonáltal tanári pályája további sikeres folytatására és irodalmi működésére még teljes lelki erővel rendelkezik: annál fogva hivatalban maradása szándékának bejelentése mellett egy quinquenniális fizetésemelés értékének megfelelő személyes pótlék kegyes engedélyezését kéri.

E kérést a következőkkel támogatja:

1. Előtte már többen kaptak, szolgálati idejük kitöltése révén személyes pótlékot, melyek közt 500 forint volt a legkisebb.
2. Mert az akadémia erdészeti osztályának megmagyarosítására és fejlesztése alatt mindig ott kívánván az ügyet támogatni, ahol legnagyobb volt a szükség, összesen már 11 tantárgy előadására volt alkalma, melyek most 4 tanszék keretébe vannak beosztva.
3. Alólírott hathatós részt vett a botanikus kertek újrendezésében, és különösen a felső kert neki köszönheti mostani alakját.
4. A növény- és állattani, az erdőtenyésztés- és erdővédelemtani, valamint a talajtani gyűjteményeket nagybárra alólírott szerezte be és rendezte be.
5. Hogy a magyar erdészeti szakirodalom megeremtésében mennyi része van, arra nézve bátorodik utalni Szinnyei „Magyar írók élete és munkái” c. művére, valamint a Pallas Nagy Lexiconára; de szükségesnek tartja hozzátenni, hogy másokat is sikerrel ösztönzött a nagy cél megvalósítására, amit bizonyít az is, hogy a tanársegédei közül (eltekintve folyóiratokban megjelent dolgozataiktól) hárman, Dr. Mágócsy-Dietz, Tomcsányi Gusztáv és Téglás Károly írtak oly önálló munkákat, amelyek akkori tanszéke keretéhez tartoznak.

Ezekben tartottam szükségesnek tanár működésemnek vázát megadni, melynek részletei egyaránt a Nagyméltóságod vezetése alatt álló ministerium erdészeti osztálya előtt eléggé ismeretesek. Ezek után bizton remélve, hogy nagyméltóságod meg fogja lelteni kérésem teljesítésének módját, vagyok

A Nagyméltóságú m. kir. Földművelésügyi Minister Úrnak, Kegyelmes Úrnak

Selmeczbányán, 1894. december 14.
alázatos szolgálója

Fekete Lajos

m. kir. főerdőtanácsos

akadémiai tanár és a selmeczi m. kir.

bányászati és erdészeti akadémia aligazgatója”

1897. évi 1184 szám.

Magyságas

Fekete Lajos m. kir. főerdőtanácsos
és abaujvári úrnak

Selmecsbányán

A nagyemlékű Pénzügyminisztérium f. é. 78 016 számú
magas rendelese folytán örvendőtes tudomására hozatik,
hogy U. Császári és Apostoli Kiválgyi Fellege folyó évi
augustus hó 28-án Bécsben kelt közlési elhatározásával
Magyságadnaks az 1897/98. hó tanévre akadémiái igaz-
gatóvá történt megválasztását, közlegyelmesebben jóvá-
hagyom méltóztatott.

Együttel az akadémiái pénztárnál az utólagos havi
számlakönyvben jelölendő 600 forintnyi évi díszletdíj is utal-
ványoztatott.

Selmecsbányán 1897. évi szeptember hó 24.

Az Akadémia és ill. igazgatója

J. H. H. H.

Nyugállományba vonulás – Fekete Lajos életének utolsó évtizede

69 esztendőskorában, 1906. október 1-jével, saját kérelmére,¹⁰⁶ az örökös munkában elgyengült szemei miatt, nyugállományba helyezték. Fekete Lajos nyugállományba vonulásával – 39 évi töretlen munka után – az Erdészeti Akadémia legelső tanári karának utolsó szolgálatában lévő tanára vált meg a katedrától.

„Fekete Lajos utódjával az erdészeti főiskola erdőrendezési tanszékébe Ő felsége a király Muzsnay Géza m. kir. erdőmestert nevezte ki, aki eddig a kincstári erdők erdőrendezési ügyeit vezette a földmivelésügyi minisztériumban. Legjelesebb erdőrendezőink egyike került vele a főiskolára, kinek széleskörű gyakorlata és látköre, az ország számos erdőgazdaságának ismerete, alapos tudása és meggyerő nyílt jelleme előre is biztosítja a sikert új, fontos működési körében. Irodalmi munkásságáról az Erdészeti Lapok olvasói is előnyösen ismerik.”¹⁰⁷

A földmivelésügyi miniszter, Darányi Ignác előterjesztésére, Ferencz József – 1906. évi szeptember hó 1-én – Fekete Lajos főerdőtanácsos, főiskolai rendes tanár részére állandó nyugállományba vonulásának alkalmával kiváló szolgálatainak elismeréséül miniszteri tanácsosi címet adományozott.¹⁰⁸

Munkásságáért 1910-ben kapta meg a legnagyobb elismerést, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjainak sorába fogadta.¹⁰⁹ Székfoglaló előadását „*Az északi szélesség hatása a fajok természetes elterjedésének magassági határaitra Magyarországon*” címmel írta, amelyet 1911. június 19-én a Magyar Tudományos Akadémia III. osztályának tagjai előtt, Fekete Lajos betegeskedése miatt – mindvégig lelkes barátja – Mágócsy-Dietz Sándor olvasott fel. A majd két évtizedig tartó növényföldrajzi térképezés eredményeit összefoglaló kötet nyilvánosságra kerülését azonban már nem érthette meg. *Az erdészeti jelentőségű fák és cserjék elterjedése a Magyar Állam területén I–II.* című nagyszabású munka magyar nyelvű kiadása 1913-ban, német nyelvű kiadása 1914-ben hagyta el a nyomdát. Ezt a művet az Erdészeti Kísérleti Állomások Nemzetközi Szövetségének VII. kongresszusán szeretnék volna bemutatni, melyet hazánkban 1914. szeptember 7–17-én szándékoztak tartani, de a háború kitörése megakadályozta őket ebben, így Fekete Lajos és Blattny Tibor hatalmas műve csak Fekete Lajos halála után, 1917 végén vált elérhetővé a nyilvánosság számára.

¹⁰⁶ Fekete Lajos kéziratosa levele. Kelt Selmecbánya, 1906.VI.04. SOE KKL, 409-es fond. Vö. *Erdészeti Lapok* 45, 7. sz. (1906): 568.

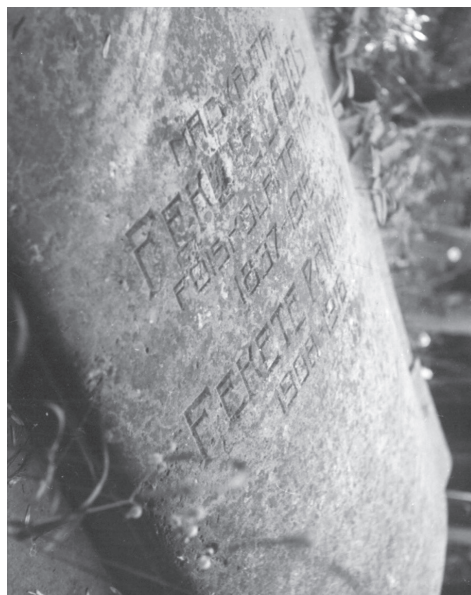
¹⁰⁷ *Erdészeti Lapok* 45, 10. sz. (1906): 819.

¹⁰⁸ Uo. 45, 10. sz. (1906): 824.

¹⁰⁹ MÁGÓCSY-DIETZ Sándor, „A Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszéd / Fekete Lajos I. tag emlékezete.” (Budapest: Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia 1937): 24. Vö. *Erdészeti Lapok* 49, 10. sz. (1910) 432.

Az idős és beteg Fekete Lajos halála előtt, 1916-ban selmecbányai otthonában (SOE KKL)

Fekete Lajos sírja a selmecbányai evangélikus temetőben (SOE KKL)

Egyheti szenvedés után 1916. június 29-én, este fél 8-kor¹¹⁰ életének 80. évében hunyt el az erdészeti téren működő utolsó polihisztor. Fia, Fekete Zoltán naplóbejegyzésében örökítette meg édesapja állapotának romlását, majd pedig halálát:

„1916. június 23. (péntek): Apa ma rosszul lett. Kiverte a hideg veríték, végtagjai hidegek voltak, többször hányt és gyomrát fájlalta. Az orvos székrekedés folytán beállott zavarokat állapított meg nála.

1916. június 24. (szombat): A kabinetben és hatszor apáéknál voltam. Az apa állapota válságosra fordult. A hashajtó szerek nem használtak.

Az orvos bélelzáródást állapított meg. Erős allövetek sem segítettek eddig. Zolti is beteg lett. Erős lázat kapott torokfájással.

1916. június 25. (vasárnap): Apánál és az irodában voltam. Az apa állapota változatlan. A jelek némi reményre jogosítanak a dolog jobbrafordultát illetőleg.

1916. június 26. (hétfő): Az apa állapotában ma reggel javulás állott be. A folyamat megindult, 11-ig ott voltam, aztán az irodában. Délután ötig Zoltánt ápoltam lenmagliszttel (a nyakmirigyei is gyulladtak). 5-től 6-ig kabinetben, aztán apánál voltam.

1916. június 27. (kedd): Az apa állapota nem kielégítő. Ereje hanyatlott. Egy keveset evett már, de nem jó étvágygal. A bélmozgás teljesen renyhe. Este

¹¹⁰ *Selmecbányai Hírlap* 26, 27. sz. (1916): 3.

többször hányt. Beszélni alig tud, csak sűgva, nyögve, nehezen érthetően ejti ki a szavakat. A borlevest megette. Injekciót is kapott a bélműködés előmozdítására. Apáéknál éjjeleztem.

1916. június 28. (szerda): Az apa állapota rosszabbodott. Kámforinjekciót is kapott. Estére megjött ugyan a széke, de új bajok merültek fel. Gyomorvérzést kapott. Sok barna véralvadékot köp. Lélekezése igen gyors és erőltetett. Beszélni már nem tud. Az orvos sülyedékes pneumóniától tart. Az állapotát reménytelennek nyilvánította. Felváltva virrasztottunk apa mellett mamával, egész éjszaka.

1916. június 29. (csütörtök): Reggel megvizsgálta apát az orvos és azt mondta, hogy 1–2 napig élhet még. 11-ig ott voltam, aztán felmentem az irodába.

Délután 3-kor apáékhoz mentem át. Szegény apa igen gyorsan, de nehezen lélekezett. Tüdője erősen szortyogott a lassú vérömléstől, melyet hajszálereinek aggkori szétesése okozott. Érverése mindegyre gyengült. 6 órakor az orvos erős kámforinjekciót adott neki. Ez azonban csak rövid időre használt. ½ 8 órakor apa nagy kínnal vért köpött a tüdejéből s egy percnyi kínlódás után kilehelte nemes, nagy lelkét. Fogadja őt be az országába a Mindenható és jutalmazza meg azért a sok jóságáért melylyel minket elhalmozott, azért az önzetlen, becsületes munkáért, melyet életén át a haza, a tudomány, a társadalom érdekében kifejtett. Este átvitük apát az utolsó szobába, lemostuk szenteltvízzel és éjfél tájban aludni tértünk.

1916. június 30. (péntek): D.e. a temetés rendezése körül voltam elfoglalva. Ma egy népfelkelő katona leveléből arról értesültünk, hogy Árpád elesett.¹¹¹

Szentistványi Aladár¹¹² is hasonló értelmű levelezőlapot írt haza. Mama bánata a miénkkel együtt végtelen. Bár hamisnak bizonyulna ez a hír! Este és vacsora után mamánál voltam. Apát ujonnan beszublimátoztuk. Vacsora után gyászjelentéseket címeztem éjfélig. Ma sokan felkeresték mamát.

1916. július 1. (szombat): Gyászjelentéseket írtam. Este átvitük az apa holttestét a főiskola aulájába. Megjött Gyulabácsi¹¹³ is. Nálunk vacsorázott, mamához szállt.

¹¹¹ 1916. július 9-én (vasárnap) beigazolódik, hogy Fekete Árpád, Fekete Lajos fia, fekete Zoltán fivére valóban elesett. „Mamának addig nem mondok semmit, amíg az ezredtől értesítés nem jön.” A hivatalos értesítés július 26-án érkezett. (Fekete Zoltán nem közölt naplója az 1911–1916 közötti évekből, Horváth Tamás gyűjteménye.)

¹¹² Szentistványi Aladár, Szentistványi Gyula fia.

¹¹³ Szentistványi Gyula (Gölnicbánya, 1854 – Sopron, 1928) bányamérnök, főbányatanácsos. Bányamérnöki tanulmányait a selmecbányai M. Kir. Bányászati és Erdészeti Akadémián végezte 1874–1879 között. Az akadémia elvégzése után Székláknán, Istenáldáson, Finsterorton, Brennertáron és Hodrusbányán (1880–1900) szolgált. 1897-től a hodrusi és a selmeci kincstári bányák üzemvezető főmérnöke volt. 1902-ben visszatért az akadémiára, és egészen 1926-ig – nyugdíjba vonulásáig – oktatott az intézményben, annak Sopronba települését követően is mint a geodéziai és bányamérészeti tanszék tanára. Kiváló bányaműszer-szerkesztő volt. Elvégezte a petrosényi, dorogi és ajkai csatlakozó és bányajogositványokat rögzítő méréseket. Lányát, Szentistványi Máriát (Micikét) Fekete Lajos fia, Fekete Zoltán vette feleségül. Művei közül a *Felsőmennyeiségtan* (Selmecbánya, 1904) és a *Gyakorlati bányaméréstan* (Selmecbánya, 1904; 1911) című tankönyveket említjük. Fia, ifj. Szentistványi Gyula (Vihnye, 1881 – Budapest, 1930) magyar akadémista, naturalista stílusban alkotó festőművész, az Iparművészeti Iskola művésztanára volt. Vö. CsÁKY, *Híres Selmecbányai Tanárok...*, 171.

1916. július 2. (vasárnap): Gyászjelentéseket írtam, a temetés dolgában intézkedtem. Délután megérkezett Emi, kivel elmentünk mindnyájan megnézni az apa ravatalát. 5 órakor volt a temetés. Este még mamáéknál voltunk Mímivel, ott is vacsoráztunk.¹¹⁴

A család a következő gyászjelentést adta ki:

„Mélységes fájdalommal tudatjuk, hogy Nagy-ajtai Fekete Lajos miniszteri tanácsos, a m. kir. bányászati és erdészeti főiskola ny. tanára, a III. osztályú vas-koronarend lovagja és szolgálati aranyérem tulajdonosa, a Magyar Tudományos Akadémia levelezőtagja, Selmecbányán, folyó évi június hó 29-én, életének 80-ik, boldog házasságának 46-ik évében, rövid szenvedés után, elhunyt. Drága halottunkat vasárnap, július hó 2-án, délután 5 órakor kísérik utolsó útjára a főiskola díszcsarnokából s a Kopogó melletti sírkertben helyezzük örök nyugalomra. Selmecbányán, 1916. évi június hó 30-án. Hosszú, kitartó, becsületes munkád után, mellyel önzetlenül szolgáltad a hazát, a tudományt és a társadalmat, nyugodj csendesen! A mindenható mennyei atya kezébe ajánljuk nemes lelkedet! Fekete Lajosné Tornay Anna, az elhunyt neje. Fekete Erzsébet nővére. Fekete Árpád, Fekete Zoltán, Ormós Zsigmondné Fekete Emilia, Fekete Lajos gyermekei. Fekete Zoltánné Szentistványi Mici menyee. Ormos Zsigmond veje. Ormos Jerne, Ormos Zsigmond, Fekete Panni, Fekete Zoltán unokái.

Koszorúk: Fedhetetlen, jó férjemnek. A viszont látásra. – Jóságos atyánknak. Bánatos gyermekei. – Pannika és Zolika. – Szeretettel a Szentistványi-család. – Kegyeletük jeléül a földművelésügyi minisztérium erdőtisztjei. – Egykori nagynevű tanártársának a főiskola tanári kara. – Nagynevű választmányi tagjának az Országos Erdészeti Egyesület. – Kiváló munkatársának az erdészeti központi kísérleti-állomás. – Kegyeletük jeléül a főiskola ifjúsága. – Kegyeletük jeléül a bányai igazgatóság és a számvevőség. – Szeretett Mesterének Blattny Tibor. – Nagynevű megalapítójának a növénykert.¹¹⁵

Fia, Fekete Zoltán így emlékezik naplóbejegyzésében az édesapja temetését követő napokra:

„1916. július 3. (hétfő): Mamáéknál, Gyulabácsival Szentistványiéknál és az irodában voltam. Délelőtt megjött Lajkó is. D. u. Emivel kimentünk a temetőbe. Ma mama és a vendégek nálunk ebédeltek. Ebéd után a kertben ültünk. Vacsorán mamáéknál voltunk.

¹¹⁴ Fekete Zoltán naplóbejegyzése az 1911–1916 közötti éveket rögzítő naplójából (Horváth Tamás gyűjteménye).

¹¹⁵ *Selmecbányai Hírlap* 26, 28. sz. (1916): 2.

1916. július 4. (kedd): Az irodában és mamánál voltam. Gyulabácsi elutazott.

1916. július 5. (szerda): Részvétköszönő látogatásokat tettem Mícivel és külön. Este mamáéknál voltunk. Lajkó ma reggel elutazott.”

Fekete professzor földi maradványait július 2-án délután 5 órakor kísérték a főiskolai tanári testület, az ifjúság és a szakközönség nagy részvétele mellett a főiskola díszcsarnokából az evangélikus temetőbe. Temetéséről a *Selmecbányai Híradó* a következőt írta:

„Fekete Lajos miniszteri tanácsost, a főiskola nyugalmazott tanárát, a Magyar Tudományos Akadémia levelezőtagját, a magyar erdészeti irodalom büszkeségét, nagy és általános részvéttel folyó hó 2-án 6 órakor helyezték a selmecbányai ev. temetőben örök nyugalomra. Temetésén, a nagyszámú közösségen kívül megjelentek az összes hivatalok, egyesületek, hatóságok és iskolák képviselői, a földművelésügyi minisztérium képviselőjében Héjas Kálmán főtanácsos, az Országos Erdészeti Egyesület képviselőjében pedig Jankó Sándor,¹¹⁶ Krippel Móric és Vadas Jenő¹¹⁷ miniszteri tanácsos, főiskolai tanárok. A temetési szertartás, a főiskola aulájában, délután 5 órakor, egyházi énekkel kezdődött. Utána Händl Vilmos honti főesperes mondott imádságot, a megboldogult érdemeit pedig

¹¹⁶ Jankó Sándor (Vasvár, 1866 – Vönöck, 1923): erdőmérnök, főiskolai tanár, aki felsőfokú tanulmányait a selmecbányai akadémia erdészeti fakultásán végezte, ahol 1890-ben szerzett oklevelet. 1890 és 1906 között különféle erdészeti hatóságoknál tevékenykedett, később pedig a Földművelésügyi Minisztériumban teljesített szolgálatot. A selmecbányai főiskolára 1906-ban tért vissza, ahol az Erdészeti földmérési tanszéken lett tanár. 1916-ban főerdőtanácsosi címet kapott, az intézmény Sopronba települését követően két évig töltötte be a rektori tisztséget. A trianoni katasztrófa elől menekülő főiskola átköltöztetésében jelentős szerepe volt. Szakirodalmi munkássága kapcsán fontos megjegyezni, hogy az első magyar nyelvű fotogrammetriai munka szerzője. Főbb munkái a *Fotogrammetria* (Pozsony, 1917), az *Erdészeti szállítóberendezések* (I. rész, Sopron, 1920) és az *Erdészeti földméréstan* (I–II. rész, Sopron, 1921 és 1922). KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon II.*, 935. Vö. CSÁKY, *Híres Selmecbányai Tanárok...*, 89–90. és KOSZTKA Miklós in ALBERT, *Az erdészeti felsőoktatás 200 éve*, 252.

¹¹⁷ Vadas Jenő (Hámor, 1857 – Budapest, 1922): a selmecbányai Bányászati és Erdészeti Akadémia erdőmérnöki tanfolyamán végzett 1878-ban. A máramaroszigeti erdőigazgatásnál kezdte gyakornoki szolgálatát. 1880-ban államvizsgázott, majd 1881–1882 között a Földművelésügyi Minisztériumban volt gyakornok, ezt követően erdőgondnokságnál teljesített szolgálatot, míg 1885-ben a vadászterdei erdőgondnokság (Temes vármegye) vezető erdésze és az ott alapított erdői szakiskola igazgató tanára lett. 1891-ben tér vissza az akadémiára, ahol erdőművelést, erdővédelmet, növény- és állattant adott elő. 1898-tól a központi Erdészeti Kísérleti Állomás első vezetője volt. 1910-ben az az Erdészeti Kísérleti Állomások Nemzetközi Szövetsége elnökévé választotta. Munkatársa volt az *Erdészeti Lapok* c. folyóiratnak, és 1899-től 1918-ig szerkesztette az általa alapított *Erdészeti Kísérletek* c. folyóiratot. Főbb művei a *Selmecbányai m. kir. erdőakadémia története* (Budapest, 1896, franciául: 1899), az *Erdőműveléstan* (Budapest, 1898), *Az akácfa monográfiája* (Budapest, 1911, franciául és németül is); *Magyarország erdészete. Az erdészeti kísérletiügy Magyarországon* (Bund Károllyal, Selmecbánya, 1914). KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon II.*, 935. Vö. CSÁKY, *Híres Selmecbányai Tanárok...*, 181–182.

Krippel Móric¹¹⁸ főiskolai tanár, ezidő szerinti rektor méltatta. A temetőben Händl Vilmos főesperes mondott nagyszabású, szép beszédet, a főiskola ifjúsága nevében Bencze Pál III. éves erdőmérnökhallgató búcsúzott a nagy halottól.”¹¹⁹

Blattny Tibor kormánytanácsos emlékező gondolatai mestere, Fekete Lajos sírjánál halálának 50. évfordulóján¹²⁰ (SOE KKL)

Fekete Lajos élete és munkálkodása mindvégig szellemi iránymutatóul szolgált. A szavak valóban nem túlzóak. Munkássága, emberi magatartása valamennyiünk előtt példaként állhat. Nincs az erdészeti szaknak egyetlen olyan speciális tudományága sem,

¹¹⁸ Krippel Móric (Kádlóc, 1867 – Sopron, 1945) erdőmérnök, főiskolai tanár. Tanulmányait a selmecbányai akadémia erdészeti szakán végezte. A diploma megszerzését követően a besztecerbányai erdőigazgatóságnál, majd 1893-ban a gyergyószentmiklósi erdőrendezőségénél teljesített szolgálatot. 1908-ban visszatért a selmecbányai főiskolára, majd az intézmény 1919-es kényszerű székhelyváltását követően Sopronba települt, ahol a Bányászati és Erdészeti Főiskola erdőhasználati tanszékének rendes tanáraként működött. Favizsgálati laboratóriumot alapított, a fa keménységi határozóinak megállapítására dolgozott ki eljárást. 1926 és 1938 között mint nyugdíjas vezette tanszékét. A főiskola rektora volt az 1914/15. és 1915/16. tanévekben. Szakírói munkásságából a *Felbordokészülék* (Bécs, 1894), a *Szögrakó készülék* (Budapest, 1900), a *Vadászat- és fegyvertan* (Selmecbánya, 1908), az *Erdőhasználat* (I–II. Sopron, 1920–1921) és az *Erdészeti kereskedelem* (Sopron, 1930) című könyveket említjük. KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon I.*, 1019. Vö. CSÁKY, *Híres Selmecbányai Tanárok...*, 102–103.

¹¹⁹ *Selmecbányai Hírlap* 26, 28. sz. (1916): 2.

¹²⁰ A felvételen többek között megjelent a selmeci cssz. Erdészeti Kutatóintézet igazgatója és több munkatársa, a selmeci Erdészeti Középiskola Igazgatója, a kassai botanikus kert képviselője, a zólyomi erdészeti főiskola dékánja, a prágai és a brnoi erdészeti főiskola professzorai, a Magas Tátra Nemzeti Park képviselője, a hradeki Magv. Intézet igazgatója, a selmeci tanács elnöke.

amelyben tevékenysége ne hagyott volna maradandó nyomokat, fáradhatatlan munkabírását és párfját ritkító szorgalmát hosszú szolgálata alatt teljes odaadással a magyar erdészetnek szentelte.

„Fekete Lajos, mint ember, azok közé a férfiak közé tarozott, akik a szakadatlan odaadómunkában találják legnagyobb gyönyörűségüket. Hallgató, csendes, szerény ember volt, ki nagy tudását nemcsak hogy sohasem fitogtatta, hanem a meghatározottabban kitért mindenféle ünnepeztetés elől. Mikor kartársai, ismerősei, jóbarátai egy-egy, a külföldön is magasztaló elismeréssel fogadott munkájának megjelenésekor gratuláltak neki, elhárított magától minden érdemet. Az igazi tudós szerénységével tartózkodott mindenféle nyilvános szerepléstől. Ez a szerénysége volt az oka, hogy a legilletékesebb fórum, a Magyar Tudományos Akadémia is csak 74 éves korában választotta tagjai közé, őt, a magyar erdészeti irodalom megteremtőjét, úttörőjét s leghivatottabb művelőjét. Nagy tudásánál csak jósága volt nagyobb. Szerető férj, példás családapa s érzésben-gondolkodásban ízig-vérig magyar ember.

Mint író, az erdészeti irodalom minden ágában egyaránt nagy tudással, alaposítással, bámulatraméltó szorgalommal s ritka eredménnyel működött.

Az erdészeti irodalom egy-egy ágának alapos művelése egész embert, egész életet kíván egymagában is, ő minden ágát egyforma alaposítással művelte s mindenikben alapvető munkákkal gazdagította az erdészet. Az erdészeti studiumoknak matematikával való kapcsolatát tanulmányozta s Ő volt Magyarországon az első, aki ezeket a studiumokat a tudomány magaslatára emelte. Munkássága korszakot alkotó s írói működésének gazdag eredményei a tudomány nyereségei maradnak mindenkor. Elérte, amit csak egy nagy szellem érhet el: Fekete Lajos neve a magyar erdészeti irodalomban fogalommá lett. Hosszú, szép, harmonikus és munkás életnek, azt hisszük, ez a legnagyobb jutalma. Legyen áldott emléke!”¹²¹

¹²¹ MÁGÓCSY-DIETZ Sándor, *Fekete Lajos emlékezete...*, 24.

**Fekete Lajos kinevezései és az azokat igazoló dokumentumok
(SOE KKL 409-es fond)**

Sorszám	Kiállító hatóság	Okmány száma	Kiállítás éve	Az okmány tartalma
1.	Kolozsvári m. k. Erdészeti és Tőügyi Igazgatóság	6 607/1996	1859	Erdészjelöltté „Forstkandidat” való kinevezés.
2.		–	1860	Abrudfalvára az erdőgondnokságra történő áthelyezés.
3.		4 783/1 325	1862	Zalathnára az erdőgondnokságra történő áthelyezés.
4.		2 475/644	1865	Áthelyezés Kolozsmonostorra szolgálattétel végett.
5.		218/51	1865	Gyakornoki kinevezés, ugyanezen minőségben való feleskettetésről szóló bizonyítvány.
6.	Kolozsvári m. k. Erdészeti és Tőügyi Igazgatóság	2 222/590	1866	Megbízatus a kolozsmonostori erdőgondnokság vezetésével.
7.		4 891	1867	Felmentés a külső szolgálat alól és behívatus tanári szolgálatra Selmecebányára.

Sorszám	Kiállító hatóság	Okmány száma	Kiállítás éve	Az okmány tartalma
6.	M. Kir. Bányászati és Erdészeti Academia Igazgatósága	497	1867	Napidíj-utalványozás tanári állásban.
7.		659	1869	Ideiglenes erdészé váló kinevezés tanári teendőkkal.
8.		256	1871	Rendkívüli akadémiai tanárrá való kinevezés VII. rangosztályban 1000 frt. évi fizetéssel.
9.		421	1873	Rendkívüli akadémiai tanár 1200 frt. évi fizetéssel.
10.		61	1878	II. osztályú rendkívüli akadémiai tanári kinevezés VII. rangosztályba sorolva 1500 frt. évi fizetéssel.
11.	Földművelés- Ipar- és Kereskedelem- ügyi m. k. Minister	35 999	1881	Erdőtanácsosi cím adományozása.
12.		18	1889	Kinevezés a VI. rangosztályba 2000 frt. fizetéssel.
13.	M. Kir. Bányászati és Erdészeti Academia Igazgatósága	18	1891	Kinevezés I. osztályú rendes akadémiai tanárrá.
14.	Földművelés- Ipar- és Kereskedelem- ügyi m. k. Minister	52 832	1894	Kinevezés az erdőrendezéstani tanszék tanárává 2500 frt. fizetéssel.

15.	M. Kir. Bányászati és Erdészeti Academia Igazgatósága	207	1894	Bizonyítvány arról, hogy 1867/68. tanévtől rendkívüli tanárrá való kinevezéséig tanári teendőket végzett, folyamatosan rendes előadásokat tartott.
16.	M. Kir. Bányászati és Erdészeti Academia Igazgatósága	1 1134	1897	Értesítés az 1897/1898. évi akadémiai igazgatói kinevezésről 500 frt. tiszteletdíj utalvány kiegészítéssel.
17.		15	1898	Értesítés az 1898/1899. évi akadémiai igazgatói kinevezésről 500 frt. tiszteletdíj utalvány kiegészítéssel.
18.		30	1899	Értesítés az 1899/1900. évi akadémiai igazgatói kinevezésről 500 frt. tiszteletdíj utalvány kiegészítéssel.
19.		602	1899	Fizetésemelés 2750 frt.
20.	Selmecbányai M. Kir. Bányászati és Erdészeti Főiskola Rektora	162	1904	Az 1904. évi 366. sz. törvény által biztosított 6000 kr. fizetés mellé a nyugdíjba beszámítandó 1200 kr. működési pótlék engedélyezése.
21.	Selmecbányai M. Kir. Bányászati és Erdészeti Főiskola Rektora	1 715	1906	Az 1906. évi IX. törvény értelmében évi 8000 korona fizetést állapítottak meg.
22.	M. kir. Földművelésügyi Minister	8 367/el.n.- I/A.-3.	1906	Értesítés 7200 korona nyugdíj megállapításáról és annak 1906. év. október hó 1-től való kiutalványozásáról.
23.	Selmecbányai M. Kir. Bányászati és Erdészeti Főiskola Rektora	280	1907	Nyugdíja 7200 kr. helyett 8000 kr.-val került megállapításra.